

КУЛТУРА • УМЈЕТНОСТ • ДРУШТВО

Сушра

УМЈЕТНИЧКА ЗАЈЕДНИЦА
ВИСОКЕ ПЕДАГОГИЈЕ

Година 8 • Број 28 8. април 2023.

КУЛТУРА • УМЈЕТНОСТ • ДРУШТВО

Суџра

Година 8 • Број 28 • 8. април 2023.

Директор:
Миладин БЕРИЋ

Главни и одговорни уредник:
Ранко ПРЕРАДОВИЋ

Редакција:
Душко М. ПЕТРОВИЋ,
Др Ненад НОВАКОВИЋ,
Милан РАКУЉ,
Др Мирко ЉУБАНИЋ,
Војин ТРИВУНОВИЋ,
Др Душко Ж. ПОПОВИЋ,
Вито БОЈКОВАЦ,
Зоран М. КОС,
Момчило ГОЛИЈАНИН и
Давид КЕЦМАН ДАКО

Издавач:
Књижевна заједница
„Васо Пелагић“ Бања Лука
(„Крајишке новине“),
78000 Бања Лука,
Ж. Мишића 19/4.

Телефон: 065/663-159
Е-пошта:
gpr.deda@hotmail.com
Жиро-рачун:
562-099-00000-457-93

Штампа:
ГРАФИД д.о.о.
Бања Лука

За штампарiju:
Бранислав ИВАНКОВИЋ

Насловна страна:
Крстан Кићо ПЕТРОВИЋ:
Стевка КОЗИЋ ПРЕРАДОВИЋ
Овај број финансијски подржао
Ненад ЈАЊЕТОВИЋ ЈАЊЕ

Крајишке
новине

Триптих за Стевку

Сунце,
па моја мама,
па тата
и на крају ја;
ја увек последњи.
Последњи устајем,
а првог ме терају
на спавање.

Ноћу нема сунца,
па ја узмем ову књигу
и имам своје сунце.

Хоћеш да ти прочитам
нешто лепо,
осунчано?

3.

Седим у башти и чекам Ранка.
На столицу до моје
слети птица
у непрестаном цвркату,
па поново
и поново -
можда ћу ипак разумети
какву поруку,
од кога
и коме носи.

Кад дође,
Ранко се накашља
и рече јој:
- Хвала ти. Знам да је тако.

Птица полете,
начини круг око дрвета
под којим седимо
и оде
кроз Ранкову ћутњу.
2/15. март 2023.

1.

Видех је на Путу за Ису
кад сам хитао завичају;
измењасмо поздраве,
не и страхове,
али свакако наде
у дане боље
од рата, па и мира.

Даде ми јабуку,
јапанку,
као трешњу малу -
са жељом да све
окренем на шалу.

2.

Ђак првак а већ чита
њену Сунчану лектуру,
па ми још прича:

- Сваког јутра прво устане

Душко М. Петровић

Умјесто аутобиографије

Сопственим пером

(Биографију је Стевка написала за Удружење књижевника Републике Српске, пописавши сва своја издања.)

Супруга, снаха, мајка, свекрва, бака...и писац у континуитету, почев од 1961.године, од првих публикованих радова, до бројних, скоро свих жанрова, књига, од којих сопствених 32 наслова завршно са књигом „Покрадени путник“ објављеном 2023. Шест књига је објављено, самостално или са супригом Ранком, на италијанском, есперанту, енглеском, француском, чешком, кинеском и француском језику.

Награђена је за прву књигу објављену 1973.године путем конкурса и тако ушла у књижевност за дјецу и одрасле.

Врло млада је награђена за роман “Кључ нисам нашао” а касније за драме “Реванш” и „Стринина дјеца” о дјечи – логорашима са Козаре. Низале су се награде за приче и књиге диљем земље које више нема. Бројне награде немогуће је побројати као и литературу публиковану о том стваралаштву.

Организовала је и учествовала на разним манифестацијама књижевника: Сутјеска, прва Козара, Гораново прољеће, Шантићеве вечери, „Шушњар““Струшке, Смедеревске.“и скоро сви Кочићеви зборови.

Награђивана за књиге: Прамен стрела, Луч времена, Додир душе, Пут за Ису / више награда “Шушњар“, „Пјесник свједок времена“ Сарајевских дана поезије/ Кип свјетлости / КОЧИЋЕВО ПЕРО/ Безвремен Цвијет /СЛОВО КОЧИЋУ /„Глас Андрићграда / Награда Града Бањалука и Подружнице Удружења књижевника Српске, Бањалука, за 2016.годину и др.

Уврштена је у антологије домаћих и страних састављача – проза и поезија, у најеминентније српске: Ненада Грујчића, Рајка Лукача, Александра Чотрића, Радослава Лазића.“као и у ратне антологије прича и пјесама...

Превођена селективно на 16 језика. Гостовала је у Француској, Румунији, Македонији, Србији, Словенији, у више наврата као гост по позиву домаћина и другдје.

Стевка Козић Прерадовић рођена је у Горњим Карајзовцима, општина Градишка 1945. године. Отац Бранко и мајка Зорка, земљорадници, изродили су шесторо дјеце. Као дијете жртве фашистичког терора, школовала се у Горњим Карајзовцима,

Кукуљама, Новој Тополи, Бањалуци и Сарајеву“Неко вријеме је боравила и у бањалучком дому ратне сирочади “Данко Митров”. По завршетку економске школе ванредно је студирала право у Сарајеву до катастрофалног земљотреса у Бањалуци 1969.године. Радила је у администрацији као шеф књиговодства и била је најдуже руководилац финансијско-рачуноводственог сектора у КРО “Бањалука”, те у „Бутипу” Бјеловар, до почетка рата када прелази у ПП „Екстра”, Лакташи. Од 1996. године до почетка 2005. радила је као помоћник директора у Дјечијем позоришту Републике Српске до навршених 40. година радног стажа, када одлази у пензију коју још увијек ужива.

Ранко ПАВЛОВИЋ

ЗАСИЈАЛА СЈЕМЕ ЛЉУБАВИ...

Тужни скупе,

Пуних шест деценија и коју годину више – искрено пријатељство, радосни сусрети, разговори о поезији, о срећи коју живот доноси... Нисам могао ни претпоставити да ће доћи дан, а он је, ево дошао, када ћу се опраштати од Стевке Козић Прерадовић, у име Удружења књижевника Републике Српске, чији је активан члан била од његовог оснивања, и у име многобројних пријатеља које је имала, не само у Бањалуци, Крајини и Републици Српској, него и у многим мјестима бивше нам заједничке државе, па и у бројним европским земљама. Ријечју, свуда куда је пролазила и у изгово-

реним стиховима остављала откуцаје свога широко отвореног срца и трептаје душе, ширила љубав и братимила се с људима добре воље. Остаће запамћена по томе како је сјеме љубави нештедимице засијавала, а никада у њој извор из кога га је узимала није пресушио, него је стално нарастао у праву, непресушну бујицу.

Ове године требало је да обиљежимо пуних пет деценија од појављивања Стевкине прве књиге, а ближио се и дан када је требало да Стевка са својим Ранком прослави дијамантни пир, 60 година складног брачног живота, испуњеног истинском љубављу, шест деценија

исписивања заједничке прјесме, у којој су син Игор, снаха Љиља, унуци Вања и Аљоша најљепши стихови. Нажалост, неминовност одласка, који увијек дође прерано, испријечила се пред те планове и намјере.

Нас, Стевкине сестре и браћу по перу, тај ненадани одлазак само ће додатно подстаћи да поводом њеног значајног књижевног јубилеја, подсетимо на њено богато и вриједно књижевно дјело – поетско, прозно, драмско, путописно, критичарско; за одрасле и за дјецу. Откад је 1961. године у многим тадашњим југословенским листовима и часописима почела да објављује своја запа-

жена поетска остварења, а нарочито откад је 1973. „Прамен стрелом“ погодила у сам центар срца и душе савремене српске лирике, па све до најновије, недавно објављене, могло би се чак рећи, на неки начин своје опроштаје путописне књиге с елементима аутобиографског и мемоарског, „Покрадени путник“, Стевка Козић Прерадовић исписивала је једну књигу, једну поему, химну животу и љубави.

„Везеном јабуком“ и „Додиром душе“ лијечила је још незацијељене ране у душама оних чија срца су пробадале посљедице Другог свјетског рата. „Лучом времена“ освјетљавала је „Пут за Ису“, поносећи се и истовремено страхујући за живот сина на ратишту крај кога ја пролазила према Београду. Са Десанком Максимовић „Била је љубичица“ и читала „Знакове с неба“ у „Зрну соли“. У „Бисерном дворцу“ са дјечицом је ишчитавала „Сунчеву лектиру“. И при свему томе, са својим Ранком живјела „Вијек љубави“. Као што видимо, насловима својих књига – а овдје их не могу сада све набројати – исказивала је и своју поетику, указујући истовремено на мотивско-тематску разноврсност и укоријењеност у биће народа коме припада и у тло на коме је поникла и коме се данас предаје.

Књижевна критика је знала да цијени Стевкино књижевно дјело. Кад би се на једно мјесто сакупили сви објављени прикази њених дјела, била би то заиста подебела књига. О вриједности оног што је оставила српској књижевној баштини свједоче и многе

награде, међу којима су: „Веселин Маслеша“, „Шушњар“, „Кочићево перо“, „Драгојло Дудић“, „Песнички крчаг“, „Слово Кочићу“, „Кључ Модрог града“, „Пјесма над пјесмама“, „Зија Диздаревић“, Годишња награда УКРС за књигу године, те повеље: „Карађорђевић“, „Свети Сава“, Сарајевских дана поезије...

Људски је да се спомене још једна битност Стевкиног бића.

Стевка и Ранко. Ранко и Стевка. Ријетко када – само Стевка, или – само Ранко. Најчешће: Ранко и Стевка, Стевка и Ранко. Пјеснички пар Прерадовић важно је обиљежје Бањалуге и српске књижевности. Споменућу само то да је Десанка Максимовић, кад год би неког из Бањалуге срела, упитала: „Како су ми моји Стевка и Ранко?“

Драги Ранко, Игоре, Љиљо, Вања и Аљоша,

Знамо колико вам је у овом тренутку тешко и најдубље и најискреније саосјећамо с вама! Утјеху тражите, а и ми ћемо с вама, у томе да наша драга Стевка остаје с нама, да ће живјети у своје 32 објављене књиге, у књигама објављеним на италијанском, француском, чешком и на есперанту, у преводима пјесама на 16 језика, у 45 наших и свјетских антологија у којима је заступљена, у лектури... И, наравно, у нашем сјећању и памћењу.

Тужни скупе,

Нека су нашој Стевки стране и увијек расцвјетане рајске ливаде, као оне у Горњим Карајзовцима, гдје је

Авдо МУКИЋ

ЊЕНО ПРВО ВЕЋЕ ПУТОВАЊЕ БИЛО ЈЕ ПУТ У МОСТАР

Нека
нека ме гоне
ја ћу сањати зоре
и бити до бесвијести
шта се кога тиче
што ми мајка оре
и не зна гдје ће ме
срести

(Из њене књиге: ПРАМЕН СТРИЈЕЛА)

Она је сад у Бања Луци
Карајзовци родно мјесто

Од како је добила сина
не путује тако често

Ускотрачном ишли смо давно
путовало се годину цијелу

из тог времена има пјесама које
су ушле у ПРАМЕН СТРИЈЕЛУ

први пут 6. јануара, на Бадњи дан, 1945. године угледала овај чудесни и загонетни свијет, чију вјерну слику је оставила у својим стиховима! Нека су јој у непрекидном небеском прољећу увијек мирисни рајски вртови!

Нека њена душа почива у миру!

(Ријеч на комеморацији, која је одржана 6. марта 2023. године а коју је организовало Удружење књижевника Републике Српске, односно њени предсједник Предраг Бјелошевић и секретарица Јелена Глишић, а која је одржана у Вијећници Културног центра Бански двор у Бања Луци уз присуство бројних пријатеља, познаника, родбине и књижевних посленика.)

ОД "СТРЕЛЕ" ДО "ПОКРАДЕНОГ ПУТНИКА"

Још од оних младалачких да-на и надахнутог и запаженог првенца „Прамен стрела“ све око Стевке Козић Прерадовић носило је мирис поезије. Од тада, од те још по рођењу одапете стреле, свјесни те симбиозе са нестрпљењем смо чекали повремене ерупције Стевкиног поетског вукана који је све своје поклонике миловао благодат-

ном ватром ријечи. Та симбиоза, симбиоза пјесмосновља и Стевке, с годинама постаја све тјешња, формирајући, сваким новим насловом своје врхунце који ће многима остати само сан. Срећа је да једино пјесницима, када се преселе међу небеске искрице, вријеме тече унатраг тако да ће Стевкина поетска звијезда тек послје

нас добити своје заслужено сазвијезђе. Биће то, ако могу да пророкујем, лијево од Десанке с којом је друговала за овог живота. Све друго би асоцирало на „Покраденог путника“, односно на књигу којом се једним дијелом опростила од нас.

Миладин БЕРИЋ

ПУТОКАЗ МЛАДИМ

Стевка је за нас младе пјеснике била симбол поезије и неко ко сваким својим уздахом дише поезију. Диван путоказ младим људима који се боре да у свијету великих напишу и објаве своје прве риме. Пјесници живе вјечно кроз своје стихове. То свакако није фраза јер сви који су познавали Стевку знају величину, не само њеног дјела, већ

и њене личности, односно колика је доброте извирало из њених зјеница. Зато у Стевкином случају раме уз раме са њеним књижевним опусом може да стане и та неизмјерна и бескрајна доброта коју је ширила око себе и која је била толико упечатљива да остаје и сада међу нама, и послје њеног одласка у неки бољи свијет. Што је њеној и ранијим генерацијама

при поетском одрастању била Десанка Максимовић, мени је била Стевка Козић Прерадовић и у најмању руку поносна сам на то. Стога кад је сјетим туга оде у некаквом другом правцу, јер сам напросто срећна што је била дио мог поетског одрастања и живота. Велико јој хвала на томе.

Селена Берић

САЧЕКАЈ НАС ТАМО

Помињем ти име молитвом и пјесмом, драга наша Стевка, то једино могу, сви обавијени тугом преголемом, јер те пут за Ису одведе ка Богу.

Сви ћемо се једном запутити тамо, гдје слутим да љепше свањавају зоре, гдје ћемо, у часу, да се препознамо и да пронађемо вјечне одговоре.

А ти, сачекај нас, док нам дође вријеме, да можемо, опет, скупа стиховати и да наставимо без труна дилеме.“

Чекај, као што си знала нас чекати. Овдје ћеш остати, живјети са нама, као сви пјесници у својим пјесмама.

Зоран М. ГРУМИЋ

ПЈЕСНИЦИ НЕ УМИРУ

Стевка је првенствено била добар човек. Памтићемо је као вјечиту дјевојчицу, разиграну и веселу на пољу поезије за дјецу. Кад год смо се срели, на њеном лицу је блистао осмијех, а њена топлина гријала је душу. Рекох једном да пјесници не умиру, него да се само селе у своје пјесме. Наша Стевка сесигурно преселила у поезију коју је стварала, у то најдивније мјесто, одакле ће својим стиховима освјетљавати друмове будућим генерацијама писане ријечи.

Вид Вицко ВУКЕЛИЋ

ПОЕМОЈ СТЕВКИ

Линија живота је непредвидљива. Иако нам се урезала у длан. Ми живот не видимо као да нам је на длану. Нико не може знати шта ће му узети или дати. Да ли ће да бије или да мије.

Људи се (углавном) утркују ко ће у (при)земном животу да (при)граби што више товара блага. Мисле да ће благо за њима, на онај свијет понијети неки њима вјерни товари (маргарци).

Наша Стевка је, сигуран сам на своју „Паметну планету“ понијела благотворне ријечи. Основаће Библиотеку. Сви писци који се запуте ка просторствима Планете не-

ка понесу обавезан примјерак књиге у ову њену Библиотеку. Да остану забиљежени трагови дође ли на Земљи до општег неговора.

Стевкине пјесме се говоре на многим језицима Свијета, овдје ћу споменути једну која се чита на међународном есперанто језику. Пјесме је превео са нашег на језик свеговора Бориша Миличевић. И дао јој име „ПОЕМОЈ“.

У тој књизи нашле су се и пјесме Ранкове. И моје. Тако сам постао становник Пјесничке Куће Прерадовића. И Свијета.

У Бањалуци, 15.03.2023.

Војин ТРИВУНОВИЋ

МОЈЕ СЈЕЊАЊЕ НА СТЕВКУ КОЗИЋ ПРЕРАДОВИЋ

Ја не могу да говорим о лику и дјелу госпође Стевке Козић Прерадовић, ни о њезином огромном књижевном стваралаштву-то је захтјеван задатак чак и за оне који се сматрају најзначајнијим књижевним именима овог простора и времена, јер и сама госпођа Стевка била је и остаће једна од највећих међу тим именима, а њена дјела ће читати још многе генерације. Али, могу да опишем своје сјећање на познанство и пријатељство с госпођом Стевком и то како је оно утицало на мој књижевни пут.

Госпођу Стевку упознала сам 2016. године, на промоцији моје прве књиге, збирке пјесама «Лептирова чајанка», када је неочекивано ушетала руку под руку с господином Ранком Прерадовићем. Задивљена и збуњена због појављивања два тако велика књижевна имена на промоцији моје књиге, књиге дјетета које је тек почињало улазак у свијет књижевности, остала сам још више задивљена и дирнута љубазношћу, искреношћу и једноставношћу којом је госпођа Стевка зрачила, а која ми је трајно остала урезана у сјећању, као и њена вјечита позитивност и природност при сваком сусрету. Тако је започело наше

пријатељство. Без икакве надмености, која је тако честа појава у књижевним круговима, госпођа Стевка је увијек имала за мене лијепу ријеч, стих, осмијех, пријатељски савјет, ријечи подршке, али прије свега ријечи разумијевања и пажње. Она је била једна од ријетких особа које су у мом скромном дјелу препознале вриједност и које су ме од почетка до краја пратиле и подржавале у мом стварању и дале ми снагу и храброст да наставим даље, те без којих сигурно никада не бих сада била ту гдје јесам.

Мислим да су заиста ријетке особе као што је била госпођа Стевка, са тако великим срцем и са емоцијом за све, од најмањих до највећих. Ријечи нису довољне да опишу бол и празнину коју је у мени оставио одлазак госпође Стевке, као што не могу да опишу ни колико ми је много значила. Највише ће ми недостајати наши незаборавни сусрети и дружења на књижевним вечерима и промоцијама. Могу још само додати то да ћу заувјек остати неизмјерно захвална госпођи Стевки на пријатељству и подршци које ми је несобично пружила.

У Дервенти, марта 2023.

Евита БОЈКОВАЦ

ЛЕКОВИТЕ И ЗЛАТНЕ СТЕВКИНЕ РЕЧИ

*Смрт брише само нестварне величине, а истинске
учвршћује и уздиже.
(Иво Андрић)*

Пролазни, и такви какви смо, минемо кроз земни живот попут звезде репатице. Међутим, песници имају траг који се не гаси. Он може бити привремено загашен, то јест заборављен од савременика или такозваних институција, али ће се кад-тад распламсати и оживети у култури свога народа, и шире.

Лази Костићу у његовом Новом Саду подигнут је споменик стотину година после смрти, а Десанки Максимовић у родној Бранковини, у Ваљеву, за живота. Поводом Лазиног споменика постављеног након целог столећа, један новосадски песник ми дошапну на свечаној церемонији: „Е, мој друже, видиш ти ову неправду, шта ли тек нас двојица можемо очекивати у времену.“ А поводом Десанкиног и на сличан начин подигнутих споменика, Шопенхауер је два века раније казао: „Подигни некоме споменик за живота исто је што и изјавити да с обзиром на њега немамо поверења у каснија поколења.“

Међутим, свестан значаја своје поезије и духовне мисије у свету, пре два миленијума, велики римски лиричар Хорације рекао је нешто важно, мимо дневних бирократско-административних протокола: „Саградио сам споменик трајнији од бронзе.“ Дакле, „правом песнику и његовом делу ни време ни људи не могу ништа“ (Андрић).

Напустила нас је Стевка Козић Прерадовић, најостваренија и, у часу одласка,

најстарија песникиња у Републици Српској. Њено веома обимно дело сија ауром истинске лирске вредности и сјаја. Успомена на њу приноси нам бројна сећања у сусретима који су одисали посетримско-побратиским „лицима у свемиру“ језика и народа. Њени доласци на Бранково коло ширили су енергију разумевања и радости, високе свести да смо се нашли на српском Парнасу, на Стражилову Бранковом, опевањем.

Оно нешто Кочићевско, онтолошки комплементарно, што је избијало из њене крајишке природе, појаве и лепоте, додало је Стражилову ореол јединства ијекавске и екавске душе у мелодији српскога језика. И Бранко Радичевиће убацивао бисере ијекавице у своју поезију. Аславни Змијањак у својој крви и те како је носио стражиловски нерв писања-певања; отуда је судбинским кораком и његов прозни првенац „С планине и испод планине“ изашао 1902. године испод пресе Српске манастирске штампарије у Сремским Карловцима.

Ево присећам се 9. септембра 2000. године и доласка Стевке Козић Прерадовић на 29. Бранково коло. Наступила је управо на Стражилову. У богатом календарско-садржајном, ту сам са својим сарадницима приредио и наступ српских крајишких песника међу којима је била и она (Ранко Прерадовић, Боро Капетановић, Мићо Јелић, Грновић, Миле Мутић, Здравко

Микић, Горан Шаула). Програм се звао „Дрино водо, жубора ти твога“. „Немој бити међа рода мога. Бранково коло је увек држало до наших песника с обе стране Дрине, објавило је преко двадесет пет књига из овог ијекавског дела Босне и Херцеговине, и бројне награде са стражиловско-карловачким амблемом отишле су у руке песника из Републике Српске. Из архива Бранковога кола прилажем две фотографије са Стевком, једну са Стражилова и другу из Сремских Карловаца.

У „Антологију српске поезије (1847-2000)“, у издању Бранковога кола (2012, 2013), уврстио сам и поезију Стевке Козић Прерадовић. То је антологија која обухвата период од 1847. до 2000. године, од Бранка Радичевића до песника нашега увремена. Да то не би била антологија само србијанске поезије (што се догађа са антологијама у Србији), већ пре свега српске, уврстио сам и двадесет шест српских песника из ијекавског миљеа у протеклом веку и по наше лирике.

Стевка је подједнако успешно писала песме у слободном и везаном стиху, тако сам је и представио у антологији. Њена поезија је дубоко у корену и петелкама српскога језика, бујних слика и оштре имагинације, а „слатке душе“ и свеопште љубави. Песму „Силазак у стећак“ започиње моћном сликом: „Из небеске даљине/ Двије кћери/ Узаном пукотином/ Силазе у стећак“. За ову прилику, из антологије издајамнадвремене сонет Стевке Козић Прерадовић дубоко укореван у конкретну стварност:

НА РАСТАНКУ

Дули Козићу

Без вида, вечерас, гледам из болнице
Твоје руке, брате, додирују стог.“
Ти не чупаш сламу – ломиш леденице
Испод звечиш кључем, отуд прхне сто

Крила према нама, врапци перца смрсе
У вечерњу румен, пршти смијех и пој
Зачуђене жене с прозора се крсте.“
Тек студ под ноктима, опомиње на бол

Мрву овог бола што из плућа пламти
И грчи Ти тијело, на растанку, јооој!
Недостају ноћас: врапци, очи, мати...

Из даљине, грдна, ја Ти љубим лице
Заскачемо скупа, тал живота, сђј.“
Губе нас на гумну, ко зрње пшенице

Пре десет година, на незаборавној промоцији „Антологије српске поезије (1847-2000)“ у Банском двору, уз остале песнике из Бањалуке (том приликом и из Приједора) дошли су и Стевка Козић Прерадовић и Ранко Прерадовић, обоје заступљени у антологији. Сећам се њеног осмеха и загрљаја, и Ранковог стиска побратимске руке, очију које суодашиљале искреност и љубав, из света који је заједнички, али ипак одсечен.

Крајем прошле године, Стевка и Ранко, послали су ми њену драгоцену књигу путописа „Покрадени путник“ (Бесједа, Бања Лука, 2022). Написала ми и је посвету: „Драги Ненаде, ако успијеш прочитати ову књигу и будеш имао нешто рећи, јави се с неколико ријечи да цитирам у дугом издању, унапријед хвала, срдечно уз поздрав!“ – Бања Лука, 27. 12. 2022.

Ова књига започиње Стевкиним сећањем на 1963. годину и путовање из Бањалуке у „лијепи Шантићев“ Мостар, на књижевно вече младих писаца, махом срдњошколаца: „Путујемо весели као и увијек, путујемо јефтином другом класом у обрнданом возу

југословенске жељезнице, препуном разног пртљага и путника. Најрађе стојимо у ходникукрај прозора и причамо о крају школске године, о распусту и разлазу из града којекуда. И понешто ново рецитијемо, стојећи до Сарајева. Ту чекамо пресједање, јако дуго; удруги воз напокон, гладни и жедни, неиспавани, сједамо у тог неудобног ћиру којег видим први пут у животу. Он бауља и пуже старом али још употребљивом ускотрачном пругом.“

А онда, већ дубоко зашавши у херцеговачко поднебље „са другачијом фолором, почев од црвеног, тек процвало грмља дивљег шипка-нара, до разнобојног кржљавог вријеса и мирисног сунцем окупаног љековитог биља“, Стевка наводи несвакидашњи, филмски детаљ: „Један лијепи, лакомислени и брзоноги колега даровао ми је чак неколико цвјетова нара тако што је пред каменим успоном искочио из спорог ћирице и пречицом, поново, дојурио на пругу, да би ускочио међу нас, са откинутом гранчицом у руци.“

„Ништа није живље од сећања“, рекао је Гарсија Лорка. А о њему Стевка Козић

Прерадовић у „Покраденим путнику“ пише: „Још као девојчица чула сам за Лорку и питала се гдје су та чаробна шпанска села. Је ли иста Луна што обасјава њега и васцијели свијет на куглиземаљској? Онда и сада .“Каткад гласно Лорку читала на мјесечини, међу распјеваним попцима. Осамљена сред мирисних љевчанских поља, тужну и страшну пјесникову судбу често везивала са очевом – нестали су у 37. години свога живота, ниједном се не зна гдје је гроб.“

Овако може само песникиња да пише; сви жанрови у које залази имају трагособеног песничког хризографа. Одлазак Стевке Козић Прерадовић на ново нам призива сентенцу: Кад песникиња умре, песме се подмладе. Шекспировски речено, вековни споменик ће нам бити од њене нежне и болне – златне речи. Из пупољка талента који је изнедрио значајно дело шире се небескелатице самиомирисом поезије. Српска ијекавска поезија, и поезија у целини, у времену као неумитном решету, имају своју поуздану и лековитулиричарку са брдовитих балканских простора.

Ненад ГРУЛИЧИЋ

ОДЛАЗЕ МИ ПРИЈАТЕЉИ

(На вијест о одласку пјесникиње Стевке Козић Прерадовић 1945 -2023.)

Кажу да пјесници не умиру Кјер живе у својим дјелима и ја желим да вјерујем у ту тврдњу. Последњој година одлазе ми драги пријатељи ствараоци, жал постоји, али остаје сјећање којим покушавам да потирем заборав. У вјечност су се преселили: Гајко Здравко Поповић, Тошо Јовановић и Давид Танасић из Модриче, Рако Илишковић, Васо Антић, др Станко Пивашевић и Алек Перановић из Шамца, Савко Пећић и Славко Покрајац из Дервенте, Боро Гаврић из Бијељине, Миленко Стојичић и Стевка Козић Прерадовић из Бања Луке. То су ствараоци чији сам рад цијенио, са којима сам се дружио на многим књижевним манифестацијама и који су ми били драги пријатељи.

Са Ранком и Стевком Прерадовић сам се упознао послије рата и то пријатељство сам цијенио као нешто велико и вриједно, а доживљавао сам их као да су ми род рођени. Тешко ми је пала тужна вијест да Стевке више нема међу нама и тада ми је одмах пала на памет пјесма Алека Перановића: „Шта раде моји пријатељи“.

ШТА РАДЕ МОЈИ ПРИЈАТЕЉИ

*Куда летите?! Које светлите?!
Које се доказујете док стојите
пред
Шалтерима времена и невремена?!*

*.....
Прерадовићи, Стевка и Ранко, ко ће
више и боље
У Бањалуци се без њихова печата
ништа не дешава.*

*Ђуро што бежи у чашу и тамо
тражи песму и жену
Изрони из магле змијањске и заја
новим сјајем*

Тек да се зна да ће га вавијек бити.

Алек Перановић је о Ранку и Стевки Прерадовић када смо правили књигу о његовом раду рекао:

„Мало је тако добрих људи и у исто вријеме добрих пјесника као што су Стевка и Ранко. Као признати и познати увијек су остали своји, дослиједни, отворени и спремни да помогну другима. Добили су бројне награде и то их није промијенило. Познајем их добро и могао би о њима написати много страница као хвалоспијеве, али ово је довољно за оне који их познају, а за остале да из упознају“. (Из књиге Уз ватру и вјетар страна 60)

Настављам моје виђење и казивање о Стевки и Ранку Прерадовићу. Цијеним њихов рад, а посебно их цијеним и поштујем као добре људе дијелом због њиховог умилног поетског израза, лијепог и складног пјевања које далеко досеже, енергије коју дијеле другима, али више ради њихове скромности, благиости, једноставности и оно најважније немјерљивој људскости која из њих увијек зрачи. Ја сам то тако од почетка примао и осјећао. Није то само моје мишљење него и свих оних који их познају.

Зна се да је вријеме судија свему, оно суди и одређује. И нема више Стевке, прекида се једна животна нит. Стевка одлазео, али она ће лако наћи небески мир. Добре и вриједне људе воле и примају на сваком мјесту. Нема је међу живима, али има је у сликама оних који је познају, у испјеваним пјесмама, у испречаним причама. Има

је све док постоје они који препознају вриједност створеног које је као велико благо оставила свима нама. Мало је оних који су се потпуно предали умјетности и зато их треба помињати и стално враћати из заборава. И сама њихова дјела су чувари њиховог имена, а то показује да је богатство духом велика вриједност и много већа од материјалног богатства. Материјално богати људи брзо се забораве, а они богати духом трају и одолијевају времену и заборава. Само искреност и отворена душа издижу ствараоца. Прича или пјесма која није из срца без обзира на одабране најљепше ријечи које је граде и најбоље поруке или риме које је ките исказује мањкавост коју добар љубитељ приче и пјесме лако осјети. Свака добра прича и пјесма мора бити потпуно отворена и да вјерно и искрено одсликава душу ствараоца. Без потпуне искрености и отворене душе нема стварања и нема трагова који ће трајати.

Стевка је припадала том Божијем клубу стваралаца који

се издвајају. С пуним правом могу речи Стевкина и Ранкова кућа била је огњиште културе или боље рећи огњиште пјесништва.

Српски културни центар у Модричи организовао је 2007. године књижевну манифестацију „Јесењи модрички мозаик“ гдје су Кључ

Добор града добили Стевка и Ранко Прерадовић, Пјеснички шешир Здравко Гајко Поповић, а Пјесничку Ленгу Мара Сајловић. Стевка је свој рад добила много награда, али је и ову истицала.

Са групом писаца из Прњавора Душком Поповићем, Војином Тривуновићем и Зораном Грумићем Ранко је у новембру 2022. године гостовао на књижевној вечери у Модричи и тада ми је даровао нову Стевкину књигу Покрадени путник. То је њена вриједна путописна књига. Тада Стевку нисам срео, али остала је вриједна књига и посвета. Потписана је са датумом 02. 11. 2022. године.

Субина је наша да се све у сјећање претвара. Ипак сам срећан што воз за вјечност путује, а Стевка је његов сигурни путник, Ја овим скромним текстом желим да јој се захвалим у име свих нас који цијенимо стваралаштво и писану ријеч.

У Милошевцу, 30. марта. 2023. године

Марко РАУЛИЋ ЂУКИЋ

СТЕВКИ У СПОМЕН

ХОДОЧАСНИК КРОЗ ВЛАСТИТИ ЖИВОТ

*- Ово се само мени може догодити, ова срећа!
Стевка Козић Прерадовић*

Пред крај октобра 2022. године, класичном поштом на моју сомборску адресу стиже из Бања Луке „Покрадени путник“, путописна књига Стевке Козић Прерадовић, а у њој, већ на првој страни књижног блока, лепим рукописом ћириличним словом исписана посвета: „Драгом Даки, за успомену на неко наше доба, у не доба!“

У не доба?

Шта ли јој се све у само три речи овог путника – ходочасника кроз властити живот слило при тој мисли и о (о)сећању себе у том трену пред одлазак на пут свога дара тамо неком у даљ даљину, неком који јој је доиста пријатељ из свих времена, негде на северу Бачке? И не само при мисли о себи какву памти јер бистрином сећања на минуло „као да је јуче било“ са илузијом смо о вечном присуству у свему што носимо као бреме од свог живота, него и при мисли о ономе (о Даки) који ће њену књигу, тај по свему самосвојни бревијар од успомена, дело мемоарске и путописне прозе дуго потом, кад и сам с муком преброди бар делић пучине од невермора, од надлазеће и личне и свељудске туге за драгим и неповратним, ток љета о тужном Михољдану, даровану књигу у тишини и у

самотности да прелистава, ишчитава, да се знатижељан и у некој чудној неверици том последњем за живота јој објављеном делу увек изнова враћа не би ли икако нашао крајичак оне Ариједнине нити којом ће потом кренути ка избављењу из лавиринта што је од свих најтајанственији. Лавиринта душе те жене големе снаге и крајишничке инатности, пркосности и ничим мерљиве одлучности, која се никад не мири са датостима, са наизгледним немогућностима. „Надасве, тог лирика голубијег срца и душе детиње који, уз све друго животом неминовно, сачини и писменом, умном свету у аманет остави „Прамен стрелу, „Везену јабуку“, „Луч времена“, „Пут за Ису“, „Кип светлости“.“ Све оне прозрачне, једнако и звучне и мирисне слике од „само“ седамнаест слогова остварене бојом речи какве налазимо у Стевкеним трајне пажље вредним збиркама хаику поезије „Била сам љубичица“, „Безвременни цвијет“, „Музика воде“.“ Уз њих и све оне „знакове неба“ какве налазимо на страницама других књига у којима су тако видљиви, али и свим маглинама недоступни сви ти васељенски трептаји што су исписани словом од небеског

праха и у којима је чујан свих времена бруј.

И сама са трајним осећањем, али и са непобитним доказима, документима, многим фотосима, тим светлописима који говоре више од оног што је у причама, ретроспективним путописним записима у свеобилју већ стало, факсимилима докумената из времена, из тајне ризнице „неког нашег доба“ коме се (шест деценија уназад) враћа и притом (до)казује како се може изаћи накрај са својом неминовном пролазношћу, да је од неког злог, од оног бездушног доведен(а) у позицији или стављен(а) у улогу удесника, „покраденог путника“, да је „човјек увек на губитку“, као што нам то поручује велики Меша Селимовић.

Који месец пред одлазак у тишину, тамо где је средиште свих душа, Сенка Козић Прерадовић је објавила књигу која је недостаја најпре њој, а потом и људима иза свог земног хода „Паметном планетом“. Књига несвакидашњег садржаја, путописни дневник исписан накнадно, при повратку у смирају, у оазу, кад је причом, изнова реч о животним радостима, о незаборавним путовањима родном, а временом и неродниом (бившом) грудом), али је то остворено и повратак у паклену долину којом тече понорница од њеног свега јој као у трепету минулог, и људи, и преде-

ла, лепих идеала али и заувек изгубљених, поражавајућих илузија, Путовања Југом, аи и „новим иностранством“, светом, меридијанима, да би се по окончању сваког пута вратила себи, својој породици, дому своме, Козићима и Прерадовићима, свом коначишту ушущканом у навилке од успомена. - На неки начин сви смо носили неке трауме. То нас је, чини ми се, зближило заувјек. „Ја жудим да видим Стари мост, као да ћу ту срести Алексу Шантића лично..“ „Ја бих да скочим у Неретву од неке нерезиве љепоте у себи. Тај стварни тренутак јачи од бујне људске маште освојио је сву моју љубав и док живим вољећу тај град.“

Пролог у знаку фотографије: Стевка, у белом костиму покрај белог спомен-крста на гробу патријарха српског Павла, у порти храма Раваница, 2012. године. Левом ослоњена о крст, у десној цвеће за неумрлог нам

свеца који је и за живота му земног међу људима ходио као да ногом ступа по памуку. На крсту слова-порука: *Чекам васкрсење мртвих.*

У епилогу такође мисао-слово о васкрсењу упућено једнако и знаном и незнаном путнику кроз време дато му за живот, читаоцу увек будућем: - *Чекајући као покрадени путник без земље под ногама недужни многи мртви сапутници, испраћала сам знане и незнање жртве прожрдљиве короне у комишулуку, граду, свијету.* „Ово нису класични путописи, драги читаоци. Ово су шире и свеобухватније слике из мог прохујалог живота...“

Испред Епилога, испред путописног увира, црно-бели фотос. Светлопис „ухваћен“ са неке узвишице што је тамо негде, у Бања Луци, између неба и земље. Чамци и младеж и с једне и с друге стране вечног тока. Није ли то Врбас вода што броди градом њеног живота и

њене коначне луке за вечни смирај, за сва времена испред и иза бседе?

Чујем ли то песму својих Крајишника Врбас вода носила јаблана!? Гледа ли ме то из прикрајка око нечије, можда Стевкино?

- *Јутро ми мирише на јак парфем са неба и морске пучине, расипају се снажни сунчани зраци, а путници тужни, шјућурени, поспани и још неспремни да уживају у тој благодети...-* чујем однекуд из даљине, преко оне „Модре реке“, Стевкин глас упућен из тишине „Даки за успомену на неко наше доба, у не доба.“

- *И гле чуда: један врабац слијеће у моје шаке, слободно, као у своје гнијезодо. Ово се само мени можер догодити, ова СРЕЋА!*

- *Нека се све мицијења само Љубав никада!*

21. март 2022.

У Сомбору

Давид КЕЦМАН ДАКО

ЈАТИЋЕ НАС СТЕВКА НАША

Стевка Козић Прерадовић је била, јесте и биће јединствена птица која је у поетском и књижевном лету пространствима Републике Српске у свјетски признатим схватањима била тако једноставна да си је, хтио не хтио, морао вољети. И поштовати! Икао одану супругу и каоприсну мајку и као милубаку и као ријетког друга искреног. „и као ствараоца врских пјесама, прича, путписа, пријатељстава која су и патној души лијека налазила у сваком њеном присном контакту.“

У двадесетосмогодишњем познанству са мојом милом животном и поетском инспирацијом никада нисам видио да је љута на некога, нисам осјетио да је тужна због туђе среће, али јесам да је знала да буде обрадована сваким успјехом своје другарице или свог друга, и младог и оног у годинама касним.

Никада се није жалила што није живјела у материјалном благостању. Често је свој нимало лак живот стављала у други план код потребе да другог учини срећнијим новом рецензијом, новом поуком из њеног корачаја истканом, новим позивом да и телефоном упита „па како си!?“...

Сада је Стевка на небу. И чека, стрпљива да нас кад кренемо горе поново прими у своје велико пријатељско срце, искрено и с љубављу коју је несебично даривала нама у нашим овоземаљским врлетима.

Мене и моје најмилије. Живот је обдарио стварним људски топлим познанством са Стевком Козић Прерадовић (и њеним и нашим Ранком), и захвални смо јој што нас је у свом лету јатила као своје најмилије...

12.03.2023

Милорад Мишо ЂУРЂЕВИЋ

ПОМИЛОВАЊЕ ЗА СТЕВКУ

Када Десанка Максимовић, велики идол пјесникиње Стевке Козић Прерадовић, тамо негдје далеко и високо, на том другом, небеском свијету, пригрли Стевкину душу, слутим да ће је и тамо мајчински узети у своје звјездано небеско крило и затражити за њу помиловање. Помиловање за једну велику стваралачку авантуру, за младачке немире и неспокоје, за надања и стријепње у свијету сурове збиље, за донкихотовску мисију са срцем на длану, за сва несхватања и охота ништења од странетуђе и отуђене саможивости, за осебујнаподвижничкаузнесења упркос свим препрекама и искушењима на том светом стваралачком и самострадалном путу.

Исто тако, сигуран сам да ће Стевка, и све оне сапатнике који доспију у звјездане висине поезије, једнога дана дочекати тамо истим оним осмијехом, раширеним рукама, загрљајима и пољупцима, као и у безброј овоземних сусрета на раскошној ниски њене пјесничке бројанице.

Стевка се одужила и поезији, и свом времену, у пуном смислу те ријечи, а ми, њени савременици, можемо јој се одужити још понеком лијепом рјечју коју нисмо стигли да јој кажемо онда када би јој то, можда, више значило. Највише ћемо јој се одужити ако сјећање на њу будемо његовали обавезом промишљања и даљег афирмисања њеног импозантног књижевног дјела.

А њено књижевно дјело, сабрано у 32 књиге, крунисано бројним наградама и узвишено

уврштавањем у 45 антологија, превођено на више страних језика, постаје и остаје незаобилазни тумач времена у коме је живјела и стварала.

СТИЦАЈЕМ неких чудних, готово пророчанских околности, имао сам част, а сада се слободно може рећи: и привилегију, да будем уредник прве књиге поезије пјесникиње Стевке Козић Прерадовић, далеке 1973. године, када се у пјесничке висине виноу силовито „Прамен стрела“ - њен пјеснички првенац за који је, како сама каже, добила најдражу награду која је носила најдраже име: Петар Кочић. Ове, 2023. године, Стевка је требало да обиљежи, заједно са својим животним и пјесничким сапутником Ранком Прерадовићем, 50-годишњицу књижевног стваралаштва, за што се својски припремала. Нажалост, њена ненадана смрт и одлазак у вјечна ловишта у томе су јенеправедно спријечили. Мени, за утјеху, остаје још једна привилегија да ме је Стевка одабрала да у Гра-

дишци, 01. октобра 2013. године, представим књигу „Папирни кључеви“, а поводом обиљежавања 40-годишњице њеног књижевног стваралаштва. Наиме, Стевка Козић Прерадовић је тим поводом сама начинила сјајан избор из свог богатог пјесничког опуса који је симболично одређен бројем 40 плус 1, што би, за то прохујало вријеме, требало да означи ластарење звјезданим бескрајем њеног судбинског животног опредјељења, али и најаву да њена пјесничка одисеја тиме не завршава. Био сам поласкан њеним повјерењем, али обузет и стријепњом да моја критичарска мисао, можда, није дорасла да досегне висине њеног пјесничког надахнућа, и оних најтананијих трептаја загонетне јој пјесничке душе. Тим прије, што сам знао за оцјену уваженог књижевног критичара Бранка Јовановића који је још у вријеме заједничке нам бивше државе, Стевку Козић Прерадовић смјестио „међу највеће пјеснике под азурним небом југословенске поезије“!

Сам назив „Папирни кључеви“, овог обимом невеликог избора, асоцира на намјеру да се његовим садржајем и симболичком покушава окључати нека загонетна брава иза које се крију видици једног другачијег свијета од онога који нас завањава лажним луциферским фатаморганма прозаичне свакодневнице. Чинило ми се да је то, управо, она „Жива брава“, како аутор репрезентног, опширнијег, и нешто ранијег издања изабраних пјесама поетесе Стевке Козић Прерадовић, књижевни критичар Миљко Шиндић, назива свој проиљчиви експеримент сажимања распјеваног космогонија у његову звјездану

суштину. „Папирни кључеви“ су, без сумње, једина нада да се њима та „жива брава“ може откључати. Они су кључеви свих кључева на које су духом божјим спуштена слова, нанизана у ниску ријечи окупљених у стихове, а стихови у шифру која једина има моћ да ту загонетну браву откључа.

Не могу, а да овим поводом не поменем још једну њену културну књигопоезије којој је дала назив „Вијек љубави“. Имао сам част да и ту књигу представљам, и та књига ми је потврдила оно што сам већ и ранијезнао, а то је: да су љубав и родољубље, без сумње, доминантна одредница њене поезије. Љубав је њен пјеснички Устав, а родољубље

– химна, грб и застава. У својој суштини, поезија Стевке Козић Прерадовић потресан је лирски дневник пјесникиње која је живјела поезијом, и за поезију, пуним срцем, без остатка. Она о свему пјева надахнуто и анђеоски невинно, дајући својим пјесмама неки неухватљиви тон космичке музике која допире са тајанствене струне разапете између срца и звјезда.

Пјеснички опус Стевке Козић Прерадовић, у својој разбарушеној свеукупности, благодарна су потврда да је златним кључем спознаје сопствене душе, и душе народа, увијек била, и остаје – поезија.

Небојша ИВАШТАНИН

Незаборавна посвета

Када би неко тразио да једном реценицом кописем Стевку Козић Прерадовић, само бих рекао: Имала је насмијане оци. Нико није знао да се радује, рекло би се ситницама, висабабама и пивратку ластва, нецијој првој пјесми, нивој књизи, позиву на пјесничко веце у сеоску сколу, било је тога безброј. Цесто ми је лицила на дијете. Али, поезију је говорила на само њој својствен нацин као да пјесмом тјеси и лијеци. Вољела је да пријатељима писвецује пјесме. Мени је посветила цијели циклус у збирци 'Пут за Ису'. Када сам процитао ту ниску стихова суоцио сам се са својом биографијом. Просло је скоро тридесет година од тог првог цитања, а нисам одгонетнуо тајну Стевкине царице којом је она мене мени одгонетнула. Могу само да казем да је то тајанствена моц цисте поезије коју ријетки посједују. Она, Стевка Козић Прерадовић бијасе неизмјерна колицина љубави и разумијевања. Досла је из пјесме и вратила се у пјесму. Нека пјесмује и вјекује са анђелима!

Радо ДИМИТРИЈЕВИЋ

Пјесма за сутра

Хоће ли са Змијања Кочићева кућа
Зашкрипати вратима
шкругом што јечи
Да ли Скендерова кнешпољска сванућа
Може сунце с Козаре зраком да излијечи?

(Да ли Мраковица, тугује без птица)...

Да ли нам је туга одједаред дошла
Као што и жеђ нам дође послѣ глади,
да подсјети Лијевче на времена прошла – босонуге дјеце,
ратне сирочади.

Да ли Живом Бравом
као живом раном
прашина још гуши Путнике за Ису,
или ће и сутра сваким својим даном,
Мутити к'о Саву, Укрину и Тису.

Знам да ће и Хашани, док пролазе дани,
бити мање - више, маглом завијани
а Бранкова биста, никад више иста,
никада зазими, никада залиста.

А остаће пјевка...и стих као Стевка,
руке као мајчине, кад мезимче мазе,
остаће и звеча...и чун, и колијевка,
да нам љуља чедо
од сад па до вијека....

Горан ВУКОВИЋ

О НАШОЈ СТЕВКИ

Пролазе дани у осами, уз редовне терапије и гледање телевизије. Понекад дуже причамо. Најчешће о прошлости. Каже ми недавно Марија:

– Назови Ранка, питај га има ли икакве могућности да нам дођу он и Стевка. Ваљало би да се с њима дружимо. Боже, што нам је било лијепо онда кад су нам долазили. Ко да је то било јуче.

–Ама, жено божја, знаш ли ти кад је то било?

–О Боже, па знам нисам с ума сишла, било је то, чекај, претпрошле године.

–Ма какве претпрошле, било је то има више и од десет година. Било је то једнојакто топло љето овдје у Брчком. Имали су промоције својих нових књига, па су дошли код нас. Знаш кад смо сједили под виноградом. Видиш Стевка ти је вршњакиња, и још се јако лијепо држи.

–Јесте богами, у праву си било је љето. А тако смо лијепо причале нас двије освему. Највише о дјечи.

–Да, она је и дјечји писац, а то је тешко бити. Ваља писати за дјецу тако да те дјеца разумију и прихватају. Мораш и ти бити дијете. Мораш и није права ријеч. Писци који пишу за дјецу у стварису и сами велика дјеца. И никада не остане, па, такви као Стевка, никада и не умру. Живе у својим пјесмама.

Опет ће Марија:–Па да, Стевка је чилакодјевојчица, а мојих је година. И тако способна, паметна и наравна жена. Ма није она са мном причала о својим књигама. Причала ми је о свом сину, о снаји, о унуку и унуки. Знаш како се рођена дјеца воле.

–Да, Стевка воли сву дјецу на свијету. Зато тако и пише. Она живи на „паметној планети“ и пише „сунчеву лектуру“.

Добро кад будем разговарао с њима позваћу их опет да нам дођу. Мада, није лакосада путовати. Откада су ове корона године све се наопачке окренуло.

–Јест, Бога ми, али бих вољела да се још једном састанемо и мало дружимо. Да ми је да ми буде у комшилуку па да смо често заједно. (Уздахну!) Бићемо заједно на оном свијету!

–Ево ти Стевкина најновија књига путописа „Покрадени путник“. Прочитај па ћеш доживјети дио љепоте из Стевкиног животописа и мало схватити ширине њених познанстава и видокруга. Видјећеш с којим се све великим

људима дружила, гдје је све била и говорила своје стихове.

Управо тих дана Стевка нам је поштом послала њену најновију књигу, с посветом: „Мојим драгим Васићима, сада и заувјек, ваша Стевка!“ Мило нам. Радујемо се ко мала дјеца! Разговарали смо телефоном. Стевка је, као и обично, ведра и расположена. Драга као и увијек. Нажалост, кажу, тешко им је доћи код нас, али не одбијају ни она ни Ранко. Ако буде згодне прилике...

Прође неколико дана, можда и мјесеци, и одједном шок! Појави се на нашем телевизору фотографија и пише: преминула Стевка Козић Прерадовић. Марија плаче. Ја не могу, само ми тешко и јако жао. Зовем Ранка. “Туга велика али Ранко стамен. Говори ми шта све још мора да уради за Стевку и за себе. Да заврши започето. Дјеца су с њим.

Ми, постепено и смирено констатујемо:– Стевка нигдје није отишла. Ту је она у књигама, у срцима, у свјетлости, међу дјецом својом и свом дјецом која воле њене књиге, међу љубитељима лијепе писане ријечи, међу свим љубитељима дивне Стевкине поезије.

Па замишљамо: – Она се тамо сигурно већ дружи са Десанком. Можда су се састале и са Милицом Српкињом и ко зна с којом још пјесникињом и сличном људском велицином и вјечним дјететом, као што је и она, наша Стевка!

Вјечна јој слава и хвала!

Брчко, марта 2023. године

Петар РАЈИН ВАСИЋ

БОЛНИ СКЛАД

(Стевки Козић Прерадовић)

какве све супротности из љубави
безнађа слатка болни несклади
ни ине хаљине небеснице не заборави
на тој старој слици још смо млади

љубили себе љубили и наказни свијет
у сред времена у безличје без ријечи
истим језиком глачали папир – магнет
бјелине бајне пој чини расчини лијечи

и проћи ће до тада хиљаду снова
срушиће слова на срце силину олова

и неће остати ни од једног трага
јој сестрице – зар све иде до врага

Слободан БОШКОВИЋ

Мјесто In memoria Стевки Козић Прерадовић

У модричком културном вјековјечнику

Удружење књижевника Републике Српске је саопштило да је у Бањалуци преминула истакнута књижевница Стевка Козић Прерадовић, супруга књижевника Ранка Прерадовића. Овај успјешни и симпатични пар (Једно ретко двоједно, како је написао један пјесник) је чврсто везан за Модричу, њене књижевне и друге ствараоце, културне институције и грађане

У Модричу су први пута дошли заједно 6. септембра 2007. године да приме, те године установљену, књижевну награду - КЉУЧДОБОРГРАДА. Од тада су често гостовали на књижевним вечерима, а десет година касније, у марту 2017. Ранко је добио књижевну награду - ГАЈКОВ ПЈЕСНИЧКИ ШЕШИР. Иначе, 1997. године Гајко је добио тек установљену награду - ПЈЕСНИЧКИ ШЕШИР на истој свечаности.

Након Гајкове смрти ова награда преименована је у Гајков пјеснички шешир који је додатно учврстио везу пјесничког пара Прерадовић са Модричком.

Стевка Козић Прерадовић је објавила тридесетак збирки пјесама, а са поезијом за дјецу ушла је у школску лектуру и у више антологија домаћих и страних аутора. Њене пјесме преведене су на 14 страних језика.

У име књижевних и других умјетничких стваралаца и љубитеља поезије и лијепе писане ријечи нашем пријатељу и сараднику Ранку и породици Прерадовић, те Удружењу књижевника Републике Српске Организациони одбор Културног мозаика Гајково пјесничко прољеће 2023. Упућује изразе и скреног саучешћа. У оквиру овог програма биће организован књижевни помен, као и сваког

предходног прољећа, Здравку Гајку Поповићу и преминулим пјесницима, добитницима награде и сарадницима Гајковог пјесничког шешира - Миленко Стојичић, Мирко Жарић, Петар Јовић, Глигор Муминовић, Тошо Јовановић, Алек Перановић, Милан Лазаревић и Савко Пећ Песа. Нажалост, овог марта овој групи придружује се и наша Стевка, те тако остаје трајно уписана у модрички културни вјековјечник.

Како Гајково пјесничко прољеће траје од 19. марта до 28. јуна нашем пријатељу Ранку предложимо да се у оквиру Прољећа у Модричи организује једно књижевно вече посвећено преминулој Стевки уз Ранково учешће са жељом за даљи успјешан рад и добро здравље.

Ако то буде прихваћено књижевно вече ће бити организовано под насловом пјесме Ђуре Дамјановића - Једно ретко двоједно. "којаим је посвећена. Ми бисмо овај наслов допунили у малој загради у средини па би назв Књиже вневечери био - ЈЕДНО РЕТКО (пјесничко и људско) ДВОЈЕДНО, а као успоме на на покојну Стевку Козић Прерадовић.

Покој јој души.

Нека почива у миру
Божијем.

Миленко ПОПОВИЋ

Стевка КОЗИЋ ПЗРЗСДПВОЋ

ЗЕМЉА

(умјесто честитке, Милану Ракуљу)

Никад никуд не жури
Јер добар је увијек добродошао
На свако пропало мјесто
Да га исправи
Неукаљаним сопством
И оплемени истим жаром
Као да лијепу вијест пише
О заслуженој књижевној награди

Исто је и на крају пута
Кад стигнемо са самаром година
Или, не дај боже! млади
до ивице свог гроба
будемо свјеж залагај
удници удној безустој
мајчици
з е м љ и
Утробом нас прогута
Без обзира на наш карактер

Мили мој пјесниче
Никад никуд не жури
Бол ће те мимоићи
понекад жене и награде
У ропцу срамног времена
Само земља гладна
Никога заобићи неће.

март, 2022.

Милан РАКУЉ

И ЗЕМЉА И НЕБО

(умјесто некролога,
Стевки Козић Прерадовић)

Небо је тако хтјело, на честитку
да ти одговорим некрологом,
нема журбе у твојем сапутнику
који је у облаку једном ногом

пјесничка награда ил шта бијаше
разлог да ми честиташ стиховима,
а уствари мисли ти већ копаше
свима нама суђеним бусенима

гладна земља, знам, утробом гута
стога је у пјесмама твоја кућа,
исувише свјесна краткога пута
кућила си се с птичијег раскршћа

била си жена-птица, поетеса
ведрина која каткад је мислила
да дебело касни на небеса
или да је се земља ужељела

драга наша и поштована Стевка
земља, знам, неће никог заобићи
иако пјевали пола вијека
иако и отишли пјевајући

ипак, слутим и стање нам сљедеће,
неба је више но земаљског шара,
кад пошумљене кости у прољеће
негдје горе пуне плодове дара

тада међу прецима поткозарским
уистину винућеш се високо,
па и твој починак међу праведним
неће проћи без приче са Десанком.

март, 2023.

ЧУДЕСНИ ДВОЈАЦ

(О књизи „Покрадени путник“ Стевке Козић Прерадовић)

Кретање кроз простор и вријеме је одувијек било симбол живљења. Ко није имао храбрости или могућности да се физички удаљава и враћа, неминовно је то чинио снијевајући или стварајући. Чак и они који су били присиљени (поготово жене) да проведу живот на једном истом мјесту, с минималним корацима изван уобичајеног окружења, у својим дјелима су се отискивали у свим правцима, без било каквих ограничења.

Присјетимо се Емили Диконсон или многих других жена које су биле оковане свакодневицом, укотвљене обавезама према породици, личним фрустрацијама, болешћу или објективним ограничавајући околностима.

Бити путник кроз вријеме и простор као Стевка Козић Прерадовић показује како је све питање избора. Имати породицу, радити у кући и ван ње, бринути о свему и уз квалитетно писати поезију и прозу јесте колико дар од Бога, толико и питање способности да се фокусираност брзо пребацује, по потреби, на различите животне тачке.

Читајући „Покраденог путника“ обузела ме је драгост и сјета.

Памтим Стевку из неких прошлих времена и увијек је била иста. Невјероватно, али заиста иста, без обзира на деценије које су прошле. У мојим очима се њене очи нису ни најмање промијениле.

А сјета запљусне због многих људи о којима Стевка

пише, а који нису више са нама. О њима Стевка пише с огромном љубављу, зауставивши неке тренутке фотографијама заувјек. Сви ти сусрети, разговори, успомене зраче ведрином, поносом и захвалношћу. Постоје особе које функционишу у складу са свијетом око себе, које у људима нађу оно што је најбоље и кад је дубоко скривено, а Стевка је једна од њих. Читати њену поезију и ове записе, а не видјети Стевких осмијех и благод, значи не познавати је нимало.

У овим записима пратимо Стевкин пјеснички ток кроз сусрете са драгим људима,

те наслућујемо огромно богатство душе и богатство испуњеног живота. Оно што је мене посебно гануло је то што је у скоро свим записима и фотографијама присутан и Стевкин животни пратилац Ранко Прерадовић. Увијек је ту негдје, на дохват њене руке. А поуздано знам да је исто тако на дохват његове руке скоро цијели живот управо она, што је чудесно видјети у данашње вријеме.

Многи дођу и прођу, оставе неки траг, печат, успомену, а чудесни двојац Козић-Прерадовић храбро весла и даље.

С пуно љубави и дивљења желим овом двојцу мирно море.

Драгана КРАГУЉ

Стевкин “Покрадени путник” - драги дар

Тачно 2.11.2022.године стиже на моју кућну адресу - Н.Тесле9, Мркоњић Град, један од најдражих поклона: књига путописа “Покрадени путник” од драге пријатељице Стевке Козић Прерадовић.

У посвети стоји: “Мом драгом сапутнику Раши Радовановићу за нове спознаје од старих успомена. Срдачно, Стевка (мобилни, 065730619)”

Мислим да је ово посљедња Стевкина за живота објављена књига.

Њен књижевни глас, „други глас“, мој је глас. Она је своју инспирацију извлачила из човјека из њега самога, из себе саме. Јер непознато нам је блиско и зато управо знамо, знањем сјећања, одакле долази и куда иде поетски глас наше драге Стевке. Она је била овдје. Родна грудa њене равнице, грумен земље још чува трагове њених корака. Море је познаје. Ми памтимо њене очи, путеве који воде њеном ћутању. Мисли су јој биле и остале повезане. У њима се види на хиљаде пута, до усијања, њена слика. Измјешана са нашом због себе је и она сама слика, због себе је другачија, због тога је и постојана. Њена инспирација у „Покраденом путнику“ је језик метафоре, сви њени пријатељи, књижевници, рођаци, умјетници, сви људи и сваки од њих. Њена инспирација је хитнути се ка

постојању и такође и изнад свега сјећати се и поново бити. Вратити се бићу.

Стевкине ријечи, баш зато што су ријечи, и њене и туђе. Оне су, с једне стране, историјске, припадају једном народу и једном тренутку говора. Тог народа-могу се обиљежити датумом. Говор којим се сваки Стевкин путопис храни само је, у крајњој линији, историја, име овог или оног, референца и значење које алудира на један затворен свијет чији се смисао исцрпљује са смислом централне личности: човјека и групе људи.

Сваки Стевкин путопис у „Покраденом путнику“ повлачи линију која раздваја привилеговани тренутак од временског тока: У томе овдје и сада почиње нешто љубав, херојски чин, визија божанства, тренутно дивљење. Тај тренутак прожет је неком посебном свјетлошћу: Стевка га је посветила, у најбољем смислу ријечи посвећење. Као и свако друго остварење, путопис је историјски производ, чедо једног времена и једног мјеста: Стевка у „Покраденом путнику“ осјећа ријеч и изговара је на себи својствен начин. Боље рећи, прави начин да се осјети ријеч и слика њено казивање. Али свако казивање је увијек казивање нечега, говорење онога или овога. Стевка

говори о стварима које су њене и од овога свијета, чак и кад нам говори и о другим свјетовима. У сликама и ритмовима се сагледава мање или више јасно, једно открочење које се већ не односи на оно што говоре ријечи: коначну човјекову судбину. Онај немир који га стално гони напријед стално освајајући нове територије. Сваки путопис у Стевкином „Покраденом путнику“ бори се сам са собом. Сваки овај дивни путопис враћа нас у неки перфекат ког се радо сјећамо: као и ја данас који поново читам на страни 138 о једној дивној књижевној вечери коју смо имали крајем деведестих. Вративши се тад болан и сломљен из избјеглиштва у Зрењанину у разрушени Мркоњић Град. Позвао сам на једно књижевно вече: брачни пар књижевнике из Новог Сада Милана Ненадића и његову супругу Илеану Урсу и брачни пар из Бања Луке књижевнике, Стевку и Ранка Прерадовића Стевка је то дивно описала у свом путопису: “Гроф Дракула у Европској унији”.

Хвала јој за све! Слава јој! Мир Њеној души у Рајским вртovima. Вољени никад не умиру!

Мркоњић Град, 20.3.2023.

Радмило В. РАДОВАНОВИЋ

ОДЛАЗАК СТРАСТВЕНОГ ПУТНИКА

Мало је времена прошло от-кад изађе на свјетлост да-на прекрасна путописна проза „Покрадени путник“ Стев-ке Козић Прерадовић. Као да је овај страствени путник предосјећао своје путовање у један љепши, праведнији, хуманији живот од овоземног. Осјетило је ово дијете Козаре горчину живота од тренутка кад се истићило у једом злом ратном времену, преживјело сиротињство и сиромаштво и рано, веома рано спознало да се мора ухватити са животом у коштац, да мора од тог суро-вог живота отиматимрвице радости, е да би лакше поднијела одсуство оца као заштитника.

И као да је хтјела да надокна-ди изгубљено, недоживљено у дјетињству, наша Стевка при-хвати, као животно начело ону његошевску мудрост-„Ко не путује, тај не живи“. Путовала је са својим Ранком, склапала нова пријатељства, засијавала клице љубави, поезије, љепоте... Књижевни сусрети, додјеле на-града, промоције нових књига. Живјела је са поезијом и за поезију. Узносила свој дух у астралне висине, међу звијезде. Припремала смјештај за бора-вак међу звијездама. Порука пјесника-„Човјече, пази да не идеш мален испод звијезда“ као да је то Стевки била порука, поетски сгедо. А тако је наша Стевка ходила. Уздигнуте гла-ве, поносна, свјесна величине љубави и љепоте коју је носи-ла у себи. И коју је нештедими-це нудила.

Њен опус је разноврстан. Пише за одрасле и за дјецу, пише у стиху и у прози, пи-ше путописе и епистоле. Сва-ка њена пјесма коју посвећује својим колегама пјесницима је својеврстна епистола.

Стевкина знатижеља да упозна што више људи и крајева одводила је у многе крајеве. Прижељкивала је да осјети ми-рис Јесењинових бреза, да се поклони Лоркиним сјенима на његовом гробу. Брезе је посма-трала, помиловала их погледом као што је то радио онај увијек несташни мангуп Серјожа, али не нађе Лоркин гроб. Као што никад не нађе ни гроб свога оца. А и како би; ко зна у којој јасеновачкој јами тихују његове кости. Путује Стевка са својим Ранком, запажа, биљежи, упија љепоте живота. Ваљда је то и заслужила послуже мучног и осиротјелог дјетињства. Није хтјела да размишља о томе да ли се фитиљ њене живот-не свијеће скраћује. Нијесмо ни ми ни хтјели ни могли да размишљамо о томе. Утолико

нас је више изненадио њен наг-ли одлазак у вјечност. Напусти-ла нас је Стевка, но још увијек је пред нама њен весели лик, у слуху њен заразни смијех који је разбијао сваку бригу. Отишла је на своје посљедње путовање. Но, оставила је мноштво пријатних успомена. Оставила је бројна пријатељства, оста-вила је своје капитално дјело које је дотјеривала и клесала пола вијека. Оставила је, по-ред књижевног дјела, и здра-во и лијепо потомство што је најважније.

Стевка није умрла. Бог је тај прекрасни цвијет само преса-дио из овоземне баште труле-жи и распадања у рајску башту вјечног трајања. Очито, и Бог је био пробирљив; бирао је за свој врт најљепше цвјетове Требало је тај врт припремити за пра-ведне душе које ће обитавати у њему и у коме је наша Стевка коначно спустила своју путну палицу.

Почивај у миру рајска душо!

Момчило ГОЛИЈАНИН

ЋУТИШ, РОДЕ...

Стевки Козић Прерадовић

Мирише небеско поље
На окађену кућу
На прсте твојих јабука
На стопе твојих путописа
Моја Стевка
Милошто наша

Заспало Лијевче поље
Испричало бајку
Змијањски вез ћути
Иглу у плавом пољу
Везиља оставила
И перо
Моја Стевка
Милошто наша

Сва поља на растанак ћуте
Пред кућним прагом
Ријечи ти
Утихле
Стихови твоји
Зборују у нама

Ћутиш роде крајишки
Нек су ти двери
Небеске
Широке и топле
Моја Стевка
Милошто наша

Вишеград, 5.3.2023.

Драгица Драга ГРБИЋ

КЋЕРКА ЛИЈЕВЧЕ ПОЉА

СТЕВКИ, 1

Кад мислим о теби
а то често бива
а слика је жива

Душа дјетиња

А пјесма твоја патином одишњ
коју године собом носе
и мудришћу
и добротом
и опростом
Благословљена да си!

Као да кроз тебе говорее
све оне душе невине
што хтједоше нешто рњећи...
ал их посјекоше
ал им не дадоше
па ничу кероз травке
и твој топли дах

СТЕВКА, 2

Ти си једна од оних
због којих завољех пјесму

јер је била као ти.
Твоја пјесма на те налик
и њежна и снажна
без икакве маске
и позирања...
тако природна и поуздана
и некако моја, као породична.

Твоја пјесма
као горски поток што тече
кроз цвјетна поља и кланце
и поред гробова
неопојаних, безимених
и остаје чиста са мирисом смиља.

Ти си једна од оних који трају
и што ће знати сачувати Пјесму
од оних којима није блиска
и кад пјесма надживи свога
родитеља.

Невента КЕЦМАН ЛАБАН

ПИСМО СТЕВКИ

Драга моја Стевка
Отишла си, а као да ниси.
Ту си, а ниси.
Тамо си, а као да ниси.
Не сналазим се.

Мислим береш печурке по шуми
а ти береш стихове по вечности.
Нема те у Снеку
а он још одзвања твојим смехом.

Предали смо те земљи
а она те као звезду хитнула на небо
и сад сијаш
ипросипаш свој стихове по мени
не даш ми да спавам.

Лако је теби у вечности -
ратове, туге, бриге, невоље и
неправде си оставила нама.
Ти си своје спаковала у стотине
страница стихова
у хиљаде речи за незаборав.

Тек сад полако капирам
колико си велика.
Давала си се песми у себи,
нама којима си требала
и онима којима није требало
и још те остало за вечност.

Оливера СТАНКОВИЋ

Умиру пјесници

Стевки

Умиру пјесници,
моји пријатељи.

Одлазе.

Одлазе с њима
и ријечи, и
пјесме неиспјеване.

Одлазе,
заувијек.

Само још живе
у моме сјећању,
у књигама,
посветницама.

Када их листам
у горким часовима
самоће,
све моћније.

Душко Ж. ПОПОВИЋ

СМС поруке, телеграми, поуке...

Сестра по перу

Тужне вијести из Бањалуке пронашле су нас и у даљини и бробудилке у нама сјећања на нашу пријатељицу и сестру по перу Стевку Козић Прерадовић. У мени су оживјеле слике наших првих литерарних дружења и сновиђења када је Стевка објављивала и своје прве књиге, озмеђу којих и „Везену јабуку“ у Гласу у којем сам тада био уредник. Та два симбола, вез и јабука, некако су усмјерили њену поетику – поетику лирског веза и доброте. Пробудише ми се, ево, и моји стихови који некако освјетљавају и њену поезију, која је дубоко уткана у бањалучки, у бих и српску литературу: „Многе је сузе бедскућнице/ примила и на своје лице/ да ту проживе и своје снове/ а онда пређу у стихове...“ Изражавам саучешће Стевкиним најближома, а и свима онима који су били и осталидио њеног живота и стваралаштва.

Исмет БЕКРИЋ, Словенска Бистрица

Утеха у сликама успомена

Господине Прерадовићу, примите моје најискреније саучешће. Изражавам саучешће породици и пријатељима. Дубоко саосјећам са вашим болом. Ако постоје речи утехе у овом тренутку, онда су оне у сликама успомена једне опоетизоване љубави, по којој ћете Ви и Ваша супруга навек бити спомињани једнако колико и по својим делима.

Гордана ЈЕЖ ЛАЗИЋ, Београд

Веза два свијета

Друже!

Не знам шта да кажем, а да не буде фраза. Знам да је тешко. Ти имаш унуке, даље живи за њих, супруге се сјећај и пали свијеће. То је једина веза између два свијета. Имаш и пријатеље а то су махом све добри људи. Имаш и нас, удаљени смо само, један телефонски позов, као некад колико се може довикати преко брда...

...Живот је суров, али идемо даље. Сви ћемо се поново срести, кад дође вријеме, вјерујем тако. Драго ми је што сам познавао Стевку. Бог ће јој дати рајско насеље.

Драгутин ВАСИЛИЋ, Шведска

Запамћења

Стевкин одлазак је још једно могуће запамћење, које ће за наших живота трајати. У песмама али и у нашој, људској природи јер у делима она остаје већа од нас и сиогурнија у та трајања. Нека јој је вечна слава и хвала!

*Протојереј Драган К. ВЕЛУШИЋ,
Милвоки*

Неизмјеран жал...

Драги Ранко, драги пријатељу! Управо сам сазнао тужну вијест да је наша Стевка отишла. Жао ми је, много ми је жао. Прими моје најискреније саучешће. Молим те да пронађеш снагу да све достојанствено поднесеш. Сјети се шта сам ја доживио, па ево ме још земљом ходим.

Нека нашој Стевки Бог подари вјечни мир и заслужено рајско насеље, а теби и дјечи утјеху.

*Миланко БОРОВЧАНИН
РОМСОК, Соколац*

Пут без повратка

Ранко, брате мој рођени прими саучешће поводом Стевкиног одласка на пут без повратка. Стевка ће да вјечно живи у причи, стиху о племенитости људске душе која наставља саосјећајно са родом ртодом и народом разговоре док буди залутале овоземаљским стазама. Моје искрено саосјећање у твом болу и болу сина, снахе и унука. Стевкина сестра

Ружица КОМАР, Требиње

Рецензије

Путописне висине Стевке Козић Прерадовић

Бити добар путописац значи имати развијену моћ запажања, уочавања, описивања, стилског обликовања и композицијског повезивања. Ако то путописци не посједују, њихови путописи су шутири, сувопарни, голи, оглодани, досадни, без икакве вриједности. Многи су покушавали да се докажу у том тешком и сложеном занату, али нису успјели. Њихови домети остали су на пустим жељама. У плејаду, међу бројне врхунске путописце попут Жике Богдановића, Ивана Вукадиновића, Мојсија Ђерковића, Кристијана Екера, Снежене Радојичић, Хрвоја Иванчића, Горана Милића, Винфрида Георга Себалда, Алена Де Ботона, Паула Коелја, Ернеста Хемингвеја, Елизабет Гилберт и других, свакако треба уврстити и Стевку Козић Прерадовић. Својим „Покраденим путником“, она је то доказала и винула се у путописне висине. Подарила нам је збирку путописа, књигу бисерног сјаја.

Збирка се састоји од петнаест самосталних путописних цјелина које се међусобно преплићу и сажимају у раскошни букет љепоте. Својим истанчаним везом води нас утабаним стазама незаборава. За разлику од других путописаца, Стевкини путописи су исповједачког карактера што им даје посебну драж и самосвојност. Док читамо њене путописе, видимо је пред олтаром како се заклинје Богу да све што је понудила читаоцима – истина и само истина. И док истински уживамо у

њеном лепршавом умијећу, она нам нуди љепоту која се ријетко виђа и доживљава. Сем љепоте и раскошности, представља нам чаробни свијет културе и знаменитости градова у којима су се одвијале бројне књижевне и друге манифестације.

Осим добро осмишљених и поучних програма, доживљаја, познанстава, другарства, размјене искустава, Стевка нам сликовито дочарава љепоте и знаменитости Мостара, Бургоса, Аугзбурга, Котора, Струге, Ниша, Београда, Москве, Витебска, Дубровна, Темишвара, Букурешта, Момпељеа, Марибора, Љубљане и других мјеста у којима су, као супружници, она и Ранко учествовали на познатим Међународним књижевним сусретима, достојно презентујући Републику Српску. На тим манифестацијама имали су прилику да упознају врхунске свјетске писце, њихово стваралаштво, домете. „Иако исти долазе из развијених земаља, у којима се много више одваја за културу него код нас, њихова књижевна дјела нимало не одскачу књижевним остварењима Републике Српске. Свако путовање обиловало је бројним догодовштинама, анегдотама, пјесмом, али каткад и одређеним неугодностима. Свако Стевкино путовање било је љепше и удобније ако је Ранко био с њом. Он јој је био ослонац, сигурност, узданица, заштитник, узорни муж, добротинитељ, врсни писац.“ Објављивање и промоција Ранкових сабраних дјела, Стевка и њен муж заједно

са бројним читаоцима и обожаваоцима, доживјели су као нешто узвишено, несвакидашње, васкрсавајуће...

У истанчано путописно остварење Стевка је уткала сву своју зрелост, љепоту, љубав, радост, одушевљење. „Оно што је упечатљиво код сваке Стевкине путописне цјелине је стваралачко умијеће којим вјешто, с разрадом теме, истој удахњује душу и обогаћује низом детаља и догађаја. На тај начин штиво добија бујну раскошну љепоту и сасвим нову димензију. На свим књижевним манифестацијама, Стевки ништа није промакло. Много је штошта видјела, чула, доживјела, забиљежила и преточила у путописне цјелине које плијене и фасцинирају.

Сопственим, добро изоштреним стилем изражавања, Стевка Козић Прерадовић је попут искусне змијањске везиље, извезла чаробно путописно рухо саткано од љепоте, доброте, топлине и милине. То је својеврсна огрлица са петнаест свјетлуцавих звјездица које сијају златним сјајем. То је гранато стабло окићено зрелим сочним плодовима. Ето, такав је „Покрадени путник“, драгуљ Стевке Козић Прерадовић.

Изражавајући задовољство што сам међу првима прочитао „Покраденог путника“ врсне умјетнице Стевке, предлагам издавачу да чим прије објави ово изузетно књижевно остварење.

У Бањој Луци, 13.8.2022.

Драго ВРУЋИНИЋ

Мишљење

ПАСАЖИР КРОЗ СВЕТЛОСТ

Дали је путопис збир догађаја, сећања у краћем или дужем трајању записан или је уверљивије да су путописи људи понаособ који у траговима дубоким, некад плитким остављају иза себе дело или не дело? Било како било, сигурно је да путописе пишу зналци који се дотичу искључиво оног најбитнијег што заокупља пажњу. Стевка Козић ПРерадовић нас у књизи "ПОКРАДЕНИ ПУТНИК", обрадује доживљајима са обичном нашом рајом, али и са највећим ликовима, попут Иве Андрића, Десанке Максимовић, више је путописног посвећено ликовима него што је упознавање са простором као искуством. А шта је простор без људи? Када и како бисмо другачије могли сазнати за Марина Зурла из Загреба који је одиграо величанствену улогу у откривању идентитета деце која су у зло доба остала

без најрођенијих, или за Бранка Јовановића за кога каже да је био некако необјашњив посве чудан момак, па још и несуђени поп. У њеним путописима врви од познанстава, сви су из временна младалачких узлета, кад није било падова, а ако их је и било нису болели, јер се све волело тада па и болови "Стевка Козић ПРерадовић уме приближити властитим емоцијама уверљиво, кадкада читајући имамо утисак као да смо и сами били у датој ситуацији, њезиног виђеног, то је највиши домашај путописа. Што се да приметити 1963. година је за њу значајна, много се из њезиног искуственог са овом годином поклопило, од мистериозног убиства Кенедија којег је доживела болно. Ако се не варам и оне значајне омладинске радне акције, за коју је вежу трајне успомене, градња аутопута Београд Ниш. Коинцидентно

је да је те 1963. Године, и њен Ранко објавио своју прву збирку поезије.

Има и не синкретичког у овој збирци путописа: Љубав као универзална тековина, жал за прошлим али и увереност да живот превазилази немоћ, јасно је да нису само ликови једина знатижеља. У овом остварењу Стевке Козић ПРерадовић, СВОЈ СТАВ ИМАЈУ ПРОСТОРА ИЗНЕТИ књижевни критичари, историчари уметности, философи, песници. Она има изражен смисао за стварање животних слика, увођења ликова, једино с чиме се не бих сложио је наслов. Не ради се овде о покраденим путнику, ништа овде није покрадено, све је на свом месту, још и богатије.

Хвала књижевници на још једном делу изванредне лакоће исчитавања.

Андреја Ђ. ВРАЊЕШ

Стевка Козић ПРерадовић

Стевка Козић ПРерадовић • ПОКРАДЕНИ ПУТНИК

ПОКРАДЕНИ ПУТНИК

Београд

Прикази

ОЖИВЉАВАЊЕ СКРАЈНУТИХ ПУТОПИСА

(О „Покраденом путнику“ Стевке Козић Прерадовић)
„Свака нова философија је надгробни споменик
претходно сахрањене философије!“

Ово старо правило се односи и на нове цивилизације уопште, на нова научна достигнућа. Носталгично се, у данашње вријеме компјутера и телефона, сјећамо писама које смо слали или добијали, или колико радости су нам причињавале новогодишње честитке које смо радо ишчитавали више пута. Истина, осјетимо ми и сада дрхтај у гласу приликом телефонског разговора, потресе нас вијест коју чујемо, али далеко је то од оне сузе која је канула на писмо и размазала слова написана мастиљавом оловком. Савремена техника нам омогућује да чујемо на ТВ или радију вијести, па ипак не пропуштамо да купимо новине. Оне су нам она „опипљивија“ страна информисања. Нуди нам ТВ бројне репортаже, али нам не оплемењују душу као што то ради текст. Путописни текст. Кад Исидора каже- „Гле, забојила се нова боја!“ ми смо се у том тренутку нашли у тој њеној шуми, осјетили њен мирис, чули њен шум, напојили очи том љепотом. Набрекла су нам плућа од оног покишног озона. “То је и неизбрисива слика љепоте за којом чезнемо. Чезнемо за путовањима која нам све то нуде.

Али, нијесмо сви те среће да видимо Мадрид, Напуљ, Будим-

пешту, Темишвар. “Осјећамо недоживљеност те љепоте. Но, то што нијесмо видјели, надомјестила нам је Стевка Козић Прерадовић, тај неуморни путник, најновијом књигом путописа „Покрадени путник“ Да, путописа. Овом књижевно-научном врстом која је скоро пред гашењем. Потискују је аудио-визуелна достигнућа. На срећу, она се показала животном и пркосном и – не да се.

Наслов дјела- „Покрадени путник“ је помало изазован. Не може ли читалац посумњати да тај путник није покраден, него да он „краде“. Шта ли је све наша Стевка „покрала“ на тим својим путешетвијима. Покрала је силна пријатељства од људи са којима се дружила, покрала је свјетла Будимпеште, „Прадо“ Мадрида, „водене улице“ Венеције, шумове Неретве, мирисе бугарских ружа. “А онда, све то, као из торбе, истресла пред читаоце, уз срдачан позив- „Ево, уживајте!“

Па- да погледамо. Ево нас у Шпанији. У Лоркиној Шпанији. Али не на његовом гробу, иако јој је то била жеља, јер се не зна за њ, као ни за гроб оца наше пјесникиње. Заједнички гробни комплекс двоје умјетника. Носи Стевка у свом путном пртљагу, уз жељу да се поклони Лоркином гробу,

и сопствени бол што то не може урадити и пред очевим гробом. Нема га. Има, али она не зна за њ. Као ни многа ратна сирочад.

Али, у животу се мора побјеђивати. Мора се отимати од живота. А Стевка то ради зналачки. Путује са својим Ранком и сакупља љепоте предјела. Смјешта их прво у свој емотивни свијет, а онда их „просипа“ по бројним књигама, збиркама пјесама, путописима. Бљецају ти бисери (као да их је повадила из бисерне воде Охрида кад тамо одлазаше на пјесничке сусрете) из њених књига. Посебно из „Покраденог путника“.

„Нишко јутро буди ме са јатом паперјастих облачића који високо плове са западне на источну страну плаветни-ла. Само се један осамио мало већи од осталих и изгледа ми попут новог, давно изгубљеног шеширића у августу 1963. године...“ (69)

Прислони ауторка (а такав је живот!) овом красном опису нишког буђења капљицу бола за изгубљеним шеширом. Жали га, јер није њен, него њене добре другарице Бранкице. Ово је био увод у нови бол, који истински пече као она врела пегла Бранкино њежно тијело. Довољно је то да помутити радост коју је доживљавала са омладином на омладинској радној акцији. Па, и поред проблема који су саствни дио живота, Стевка нас не лиша-

ва својих лирских, емотивних и алтруистичких записа у свом „Путнику“. Неком чудном алхемијој својственој ваља само емотивно обдареним поетима, пјесникиња нас обогаћује новим сазнањима, оплемењује нашу душу љубављу и топлином. Као да, као и њена Десанка, радост дарује другима, а проблеме, ако их има, а има их сваки човјек, задржава за себе. Зна она, а знамо то и ми, да ће се они истопити у њеној племенитости.

Путује и записује да се не заборави. Додуше, понешто треба и заборавити. Треба заборавити све оно ружно што јој се дешавало на повратку из Њемачке. Ако је могуће. Нажалост, та путовања нијесу увијек била пријатна. У болном сјећању код ауторке остало је управо то путовање. Пријатне тренутке дружења са писцима из многих крајева, загорчали су здравствени проблеми. Болови у очима је прате на читавом том путовању. Било је ту још и

других непријатности: вијест о смрти драгог пријатеља ове пјесничке двојке-Стевке и Ранка, одбијање члана фолклорне групе да се врати у Југу („Нећу да идем у рат!“), провокације на словеначкој граници. „Посебно је боле растанци са пријатељима који су се „отиснули у бијели свијет“. Но, и поред свих тих непријатности, Стевка је у ово своје путовање унијела доста емпатије, топлине, ширине душе.“

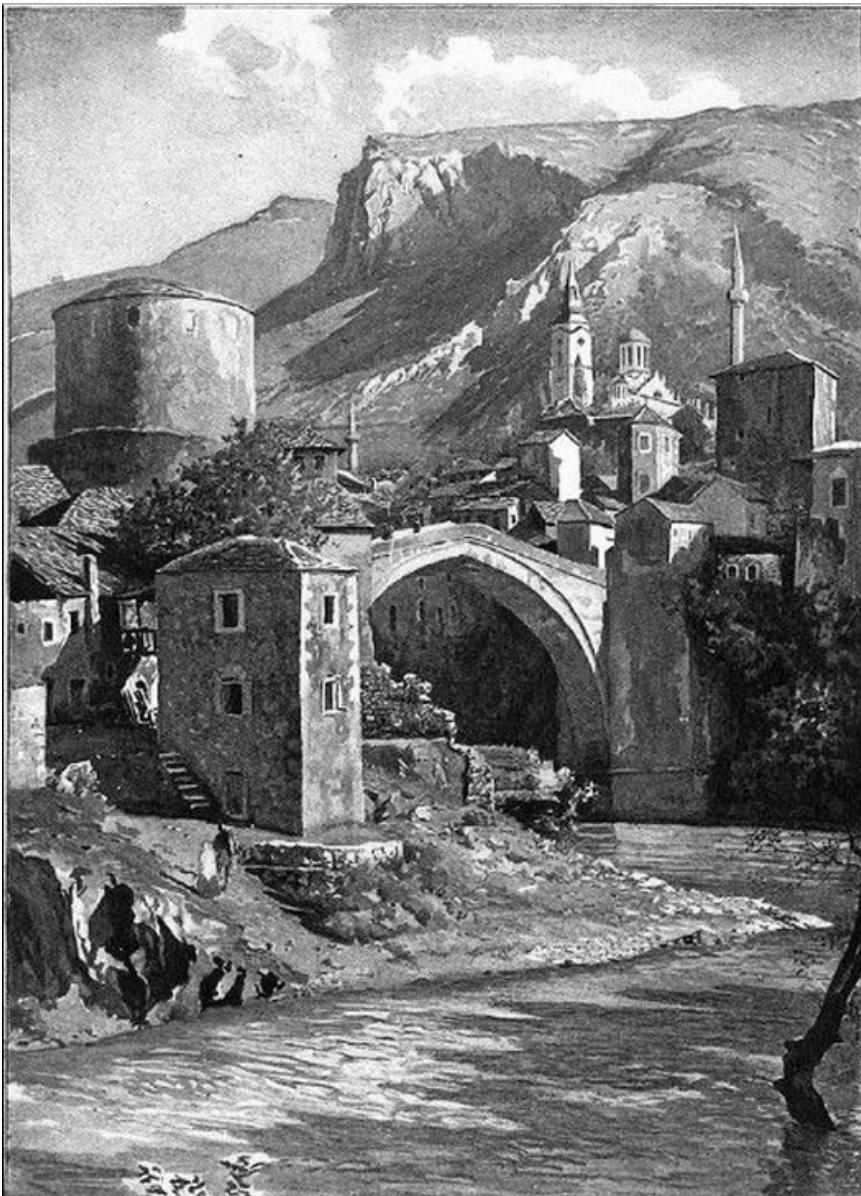
Поред свих радости које су јој причињавала путовања, поред признања, овација одушевљене публике приликом њених наступа по Француској и куда све не, не можемо не примјетити огорченост, тугу пјесникиње кад прочита у штампи и чује на телевизији лажу о својој отаџбини Чудна је та свјетска харанга која се водила и води против њеног народа. А ово дијете Козаре не може то да прихвати. Избија из ове поетске душе гњев на такве гадости. Француска,

вајни пријатељ Србије, па такви наслови у штампи! Зна она да обичан човјек, онај који јој аплаудира приликом наступа и који је срдечно дочекује, воли и њу и Србију. Али, у сваком народу се нађе неки Мишел Пиколо, неки Марко Вешовић, из чије душе вулкански избија мржња и зло. Утјеха је једна Лена Литенберг, апотекарка, Холанђанка, која ће покушати да извуче зрнце истине из блатног свјетског, па и босанског, маркаловског ђубришта.

Све те неправде боле ову кћер патеничке, али поносне и славне Козаре. Боли је расцјепканост заједничке нам отаџбине, боли је мржња која се уселила у људе, потискујући из њих љував и присност.

Можда у тим и таквим дешавањима ваља тражити потребу пјесникиње да се оглашава, да путује, да обнавља порушене мостове пријатељства, да личним алтруистичким примјером показује и доказује колико је велико

срце њеног народа, колико воли човјека и колико је спреман да прашта.

Па, и поред свих тих и таквих неправди и причињених непријатности, Стевка зрачи позитивном енергијом. У свим друштвима лако и брзо ствара пријатељства. На СВП веома смјело прилази лауреату тих Вечери, Кинезу Лу Јуану и поклања му своју књигу. Чини то и са предсједником Македоније Киром Глигоровим. Прави штимунг, подстиче на весеље, раздраганост, као оно у Котору: „Еее, па, ја сам вођа пута, дјецо! За све одговарам и за вашу ведрину.“

Слиједе путовања по Србији и Косову. (Чуј – Косову?! Шта причам. Као да Косово није

Србија?!), позиви на бројне књижевне манифестације, награде, поетски рецитал на чуваном мосту од НАТО бомбардовања. С каквом све љзбављу пише Стевка о Србији, о страдањима '99, о својим пријатељима, о Десанки, о жалу за Миљковићем. „Али увијек некако располућена: та мјеста у Србији, Македонији, иностранству, на једној страни и Бања Лука и РС на другој. Располућене су и мисли и љубав.“

Позив из Бјелорусије за Ранка да буде члан жирија на међународном фестивалу омогућио је и Стевки да јој се испуни животни сан да посјети Москву и Русију. О том свом путовању оставила

је предивне записе. И сјећања на Цветајеву и на вјечно живог мангупа- Јесењина. А какав би био Јесењин без бијелих бреза. „Промицале су, иза малог прозора, шуме бијелих густих бреза којих се нисмо могли нагледати на мјесечини. Од те љепоте, опет смо били млади и заљубљени као некад.“ (103).

Интересантна су ауторкина запажања. Њима ништа и никад није могло измаћи. Уосталом, она и сама каже да то носи из дјетињства: „Ја сам била прави вашарски гусар који свуда завири, све разгледа и пипне што се на тезгама сјаји: укоснице, прстење, разну бижутерију(...)Јер, ја сам, вјеровали или не, на дуду одрасла увијек некога чекајући да се врати кући, са њиве или из школе...“ (114).

Видљиво је из ових путописа да су путовања на књижевне сусрете, било да се радило о посјетама унутар Југе, или у иностранству (Шпанија, Њемачка Румунија, Русија, Француска...) била суочена са потешкоћама, најчешће највише материјалним. Но, брачни и пјеснички пар Прерадовић то никад није обесхрабрило. Ту је, по правилу, била предузимљивија Стевка, будући да је Ранко имао више пословних обавеза. Животно начело јој је била Његошеву мисао да „Ко не путује, тај не живи“. Стевка је путовала и живјела. Срећна је околност што од тих њених путовања сви имамо користи. Сви смо, док смо читамо њеног „Покраденог путника“, с њом путовали Љепоте описа тих посјећених мјеста, те приложене фотографије с тих путовања то су нам омогућили. Хвала јој!

Момчило ГОЛИЈАНИН

Промишљања

МИСАОНЕ ВИСИНЕ У КОРАЧАЈЕ ПУТОПИСНЕ УТКАНЕ

*(ПОКРАДЕНИ ПУТНИК, као путоказ саткан од љубави коју
нам подари
аутор Стевка Козић Прерадовић)*

Била једном једна предивна дјевојчица која је засањала да има и мама и тату као своје звијезде водиле на путу за вијек вијекова.

Сањала је да има и корицу хљеба коју јој од најранијег дјетињства мајка недостајућа није имала прилику даривати из срца јединог куцкајућег, да има и удисаје природе које би јој дарио отац да је имао прилику да стазама посутим мирисом пољског цвијећа своју мезимицу проведе...

Расла и одрастала у систему тегобном, кршећи правила покорности, али не и разума и разумности, израстала и израсла у стаситу дјевојку којој се стих из љубави и у љубави изњедрен простирао у сваки корачај којим је стремила срећи, оној о којој је само слушала од неких тамо «далеких али успјешних особа», оној срећи која јој се кроз трње и врлудаве стазе дарила до садашњих дана животног јој тока, у којима сјећање жели и успијева да заборав изгуби битке у односу на све оно што јој разгранате гранчице стабла Постојања ипак дариваше, као мало коме у животу патничком њеном присутношћу и сузом тужном/радосном проживљеном.

Крећући се кроз Живот, стазама и богазама, најчешће очекујући и чекајући да њен изразити таленат за преживљавање, оно које нема одјека у срцима имућних у новцу, оно које јој даје хтијење и снагу за кретњу и кретање напријед, да тај таленат као основ за «покрет у боље и бистрије видике» угледа свјетло дана, не због себе и за себе (тога је имала на прегршт и била свјесна), већ за разумне и будуће да би били разумнији нараштаји, остваривала је и остварила Сан свој засањани и кроз поутовања, засањана мислима, жељама и неријетко ненаднао искрслим могућностима посјета..., посјета значајним свјетским именима књижевности, сјајним театрима као позорницама и прозорницама за многе недостигнутим у било ком погледу, градовима и велеградима чије «свјетлост» засјењује животе «обичних смртника» и у којима боравак има свој сопствени бемисао постојања...

Рођена у једном вијеку, у систему који је пружао толико «свега и свачега» да си му /систему/ хтио не хтио морао «бити захвалан» што твоје «трпљење» има пролаз на стази која је пре/често знала бити поплочана и камењем «на којем си ноге своје клецаве,

црвене од одеротина изазваних непромишљеним покретом», касније морао «у тишини заноса проживљеног» видати као неко ко је «у владајућем систему разума и разумијевања» ипак осјећао да је «покраден за висину заслужену». И бити /му/ захвалан.

У следећи вијек «не би ушла» да јој се небо «даром божанским» није са/обратило. Даривало јој је, на вријеме свих времена, разумог бунтовног непоколебљивог зрелог поштеног и осјећајног животног прегаоца, сапутника и сапатника у свакој њеној сузи тугом орошеној због животних живота и недаћа другова и другарица њених, сапатника и сапутника у сваком њеном осмијеху који ни у ком случају и никада није хтјела а да не подијели са њим као својом једином неисквареном и у сваком тренутку свеприсутном подршком!

На овај свијет кренула - покрадена. У првом удисају датум рођења (01.06.) «систем и прилике» уписаше другачијим (01.06.). «Уз мајку жељену без оца жељеног на видик сузама орошеном. «Уз сестру и три од четири брата као птица којој недостаје непрежаљено крило јата.»

У близини страшних ратних вихора - покрадена. Њено дјетињство у последицама неописивих ратних страхота без славских рођендана, без ру-

ке у руци другарице или друга најмилијега...

Њено школовање - покрадено. Како је било очекивању док је чекало да умилној ученици неко дође и да сазнањима о њеним импресијама обдари родитељски састанак!? Како је било дјевојаштву и оном у ницању и оном озбиљно «жељама од најближе јој рођене непојашњеним» оптерећујућем!?

Као средњошколка одлучила је да покраденост до тада трајућу надокнади активном употребом и Богом датим та-

лентом, знањем и хтијењем да мијења и измијени и себе и свијет који јој је на длан ис/пружени при/стајао кад год се отргла неимаштини као кочници која јој је бранила да путује путевима засањаним својим.

Када сам у значајном књижевном часопису "Суџра", помно и лагано лист за листом превртао да би ми у посједу ненаданом што дуже трајао, "изненадно" угледао путописни текст и прочитао прву реченицу осјетио сам да се бит нечијег/њеног живота и живљења баш мора исказати у

корачајима који морају бити заокружени као значајна животна цјелина. Ауторку текста, који сам прочитао на дах, божјом провидношћу сам познавао у толикој мјери да сам је назвао и рекао/пренио јој свој осјећај "на прву и последњу", на што се она познатом искреношћу и тананошћу свог осмијеха "као зачудила" мом приједлогу да посвети све своје слободарско вријеме наставку те «прве приче» која да се не прекида. Знао сам да има толико тога да исприча, за помен онима који су оставили дубок и поетски и књижевни и људски траг у њеном и нашим животима, и за знање и наук савременицима и будућим генерацијама које ће постојања и путовања кроз разновразне просторе инспирисати да им лијепо писана ријеч буде значајан дио срећних живота.

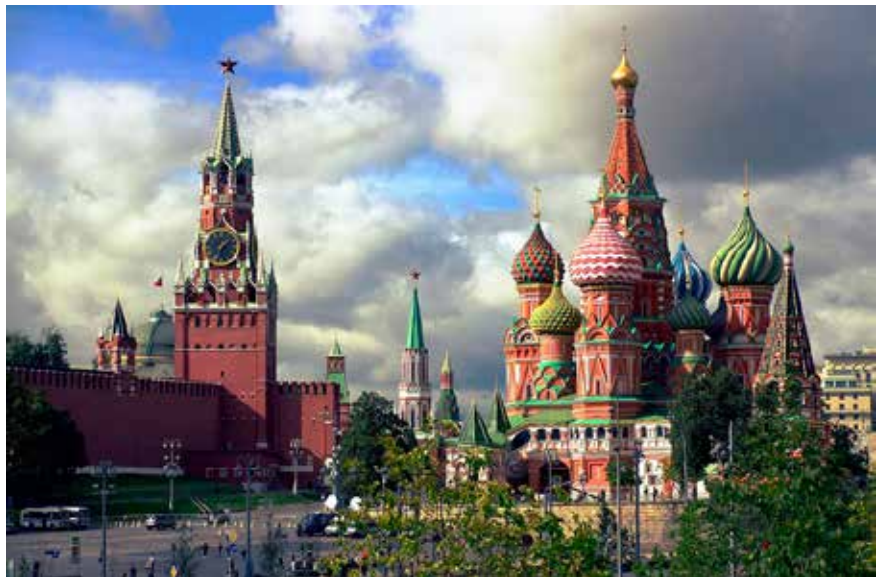
На себи својствен начин, лакоћом изражавања и осликавања слика о предјелима (природним, мисаоним, из сусрета изниклим, у жељама сатканим) који су јој дарила њена путовања, Стевка мислима изњедреним тананим

откуцајима срца свог (колико је само пута срце њено рањиво сузом оросило тугу патње најближих јој, «да срце препукне на три дијела») даје додатну снагу стваралачој енергији и нови поглед на свеprisутне радости, бриге, љубави, про/цјене разлога животног постојања...

Кад читалац прочита петнаест прича срцу прираслих има осјећај да је толико «близак са умјетницом» лично у њеној близини и он прошетом свим мјестима које му је даровала и приближила својом изузетно значајном моћи запажања, стилски обликованом у композицију воза који жели да има и више и више вагона.

Мостарски пјесници, Стари мост, «сусрет» са Алексом Шантићем. «Сачуване слике као свједочанство «тог и садашњег» времена. «Лорка, Музеј Прадо, гостољубива «шпанска села», братство традиције и наслеђа. «Слике које живот обогаћују јер свака прича причу посебну. «Муке «по уморним исплаканим очима», сузе за прерано изгубљеним братом а потом и мајком, тродневни пјеснички сусрети у прелијепом Аузбургу, искреност и непосредност, Десанка Максимовић, поезија и љубав, младост, Петар П., Радиславка Б., Ђоко К., Реља Л., Здравко Ђ., кућа Моцартових, признања у Штутгарту, «путовање задње у мом југословенском пасошу». «...1963., Иво Андрић, «Његову близину свако је сањао, а тек ја!? Само руковање биће ми очински путоказ на започетим књижевним стазама.» «Шушњар. «Москва. «Вишеград..., Лепосавић..., Цанкарјев дом, Марибор, Бански двор. «Град за градом, држава за државом, мила особа за драгом, књига за

књигом, наступ за сва времена гдје год је а јест добродошла. «А уз имена дивних стваралаца поезије и књижевности др Зорице Турјачанин, др Миљка Шиндића, Станка Раките и у «Покраденом путнику» не само поменутих истакнутих домаћих и свјетских величина «које јој друштво правеше и с њом у заједници и заједништву духовном живјеше» нађоше се и имена Мише, Горице, Микија, Јелене...за вијеке вијекова!

Путописни бисер «Покрадени путник» представља сензибилни топли искрени вид аутобиографског приказа одрастања и животних синтагми разноврсних путника као њених сапатника и сапутника, извезен из срца датом захвалношћу што су је даривали непоновљивим осјећајима среће у којој и појединачно вриједе незаборава, а заједно јесу ерупција доброг у свемиру непрегледном. «И све уз њеног Ранка, уз свог Ранка, уз Ранка судруга и захвалног супруга, пјесника, новинара, књижевника, превнствено њене и десне и лијеве руке, њеног срца, значајног и одлучног дијела и њеног Постојања!

Стевка Козић Прерадовић, рођена 1945. године у Горњим Карајзовцима, [Лијевче](#)

[поље](#) код Бањалуке, одавно станује у душама и срцима многих драгих јој саосјећајних људи (и жена). У свјоственој руковети стихова ходи по «паметној планети» и пише поезију, прозу и драмске текстове за дјецу и одрасле. Почела је писати као средњошколка и до сада је објавила велики број наслова поезије и прозе за одрасле и дјецу. Заступљена је у школској лектири, те у антологијама поезије и прозе домаћих и страних аутора. Завидан дио њених дјела превођен је на 14 језика.

«Покрадени путник» је књижевно дјело које ће читаоцу свесрдно препоручити да уз поуке и поруке које извиру из Књиге и сам крене у неизвјесна али жељама и стремљенима лијепа пространства стваралачка, и да на њима и у њима доживи већи дио животне радости Стевкине, која «Покраденим путником» о/ставља свјетлуцави непролазни бисер на значај свог књижевног стваралаштва и постојања.

(Дервента, 13. децембар 2022.)

Милорад Мишо ЂУРЂЕВИЋ

ОНИМ ШТО ОСТАЈУ

НЕОТКРИВЕНА

поетеси, Ивани Миланковој.

Бистрином загледана,
песму чека,
кад Бог пожели,
у стихове немир јој сложи,
ко бескрај неоткривена,
глумица није,
него сцена.

ВИНО ВЕРА У РЕЧИ

песнику, Ранку Прерадовићу.

Река а није река,
без обала тече у боји,
ум истину открије, кад се њиме
опије,
кумир што поезију поји.
Само је оно кад остари лепше,
Диониса веселог знало,
историја се у њему купа цела,
време је у њега стало.
У имену Православном, место свето
има,
свећа уз њега сећањем гори,
без њега, вера је поље без цвета,
топлину нема, као ледом збори.

ПРОЛАЗНОСТ

песнику, Љубиши Бати Ћидићу.

Далеко је размишљао,
изломљен временом,
светионик мудрости,
Антеј живота.

Младост, скитница,
пролети стрмином,
ко плаховит коњиц,
односећи собом тајну митова.

Сам са истином,
у мислима затвори круг потрошеног
пута,
погледа кроз окно,
старост га подсети на кишовит дан.

АКАДЕМСКА ПИТАЊА

Проф. Чеди Недељковићу.

Гледају ли звезде у Свемир,
зашто се слажу дечак и немир,
ко може украсти ветар,
зашто је плава дошла у спектар?
Колико се воле пчела и цветак,
шта дуже траје, крај или почетак,
зашто се делењем, радости не мно-
же.
Зашто правити било шта,
од било чије коже?

КРОЗ СВЕТЛОСТ

песнику, Милијану Дики Деспотовићу.

У песнику небо,
бескрај мисли што временом лута,
у њему се две истине среле,
једна разум,
љубав преко пута.

ИСТИХ СНОВА

Проф. Милошу Ковачевићу.

Бити рођен са две муке,
са разумом и са тугом,
трајат трпњом старог кова,
искушеник за три Јова.

Разумети говор трава,
светлих зора бити брана,
занешењак истих снова,
неми јунак, а стро рана.

ВРАЋАЊА

Песнику, Пери Зупцу.

Кад сећањем ожедни народ,
Светог Саве враћа се каменим
тајнама, тамо где су патње
разливане муке, звук јаук, тишина
трајање а вера једина нада.
Место између тмина и ведрина, где
се болови множе у
пркосе, ноћи сакривају немире а
човек памтити још једино зна.

ВИНО ВЕРА У РЕЧИ

песнику, Селимиру Радуловићу.

Крали су нам победе, све би да
присвоје,
тамнили дела, великих прегнућа,
нису знали да гинемо гласни,
једнако нас болеле, ноћи и сванућа.

Смрти се смејали, кад од некуд
прије,
из олтара светих, гледали у наду,
у мутна доба живели смо јасни
и чували тајне, да их не покраду.

Док постоје палисади вере,
нећемо их дати, трагајућ пут неба,
пртити временом, радосни и тужни,
знати шта нећемо, а чега нам треба.

Живот у врлини, старци наши зна-
ше,
докле смо у вери, још ће нас и тећи,
из псалтира, молитвене песме оне
наше,
никада се себе нећемо одрећи.

ДЕМИЈУРЗИ

песнику, Јовану Зивлаку.

Послали их Богови,
кад су долазили,
морем бродили.

Земља малена,
они огромни,
у снове не могу стати.

Трају,
не умиру,
немају опела,
светионици, великих дела.

ИСТИНА И ВИНО

песнику, Благоју Баковићу.

Кад над Хоповом, искон засветли,
виногради обнаже гроздове зреле,
сунчеве зраке, објаве петли,
песник у Ириг изјутри рано,
попије с вином, радост и тугу,
обоје заједно у једном цугу.
Осети песму, Божји дар,
открије ћутањем, ума тајну,
игру речи насмејану.

КАКО

Песнику, Тодору Тоши, Бјелкићу.

Како пливати а не препливати,
падати, не устајати,
може ли бити птица без гнезда,
јунак да није војвода Пријезда?

Без дитирамба, зар песник има,
звати се планином, не бити ни брег,
облак без неба, како да плови,
како ирвас да не воли снег?

Како бити ватра без дима,
све ово тананије
и лепше много,
мој друг песник, у себи има.

ПРИЗОР

песнику, Анђелку Заблаћанском.

У стихове свануће побегло,
мисао се светлом оплодила,
обојених речи,
песма се родила.

Кад пожелим сјај онај да вратим,
ја не морам сећање да питам,
седнем испод трема куће моје старе
и песму прочитам.

Појави се слика, истог оног неба,
исте боје оне и розикаст круг,
тугом откривен, песма уме гледа,
врати ми се приказ, као стари друг.

Андреја Ђ. ВРАЊЕШ.

ПИСАТИ ПРЉАВИМ РУКАМА

Из дубоке провинције
 посматрам далеки површни свијет
 (данас је све могуће
 и из дубине посматрати површину)
 и питам се
 гђе се то заиста нешто дешава
 у дубокој провинцији је мрак
 тјомнаја ноч
 само вируси у акцији
 на снази упозорење о опасности
 перите руке перите руке перите руке
 не приближујте се никоме
 сакријте се и преживите
 а кад преживите
 не перите руке не перите руке не перите руке
 зближите се ако имате с ким
 и ако вас није страх
 и ако вам је важно
 посматрам свијет јер све је доступно
 свејејавно
 све је реалиту схов
 чак и у дубокој провинцији
 у мраку дубоко укопаном у старе ровове
 гђе још миришу прошли ратови
 гђе још мирише барут и крв
 чучим у рову
 у тами
 и у паузама кад не посматрам свијет пишем пјесме
 прљавом руком

ИЗОЛАЦИЈА, КАРАНТИН, ПОЛИЦИЈСКИ ЧАС

Заспим у невријеме у самоизолацији
 у изолованој провинцији
 која је ту заглавила отприлике
 у вријеме пред анексију у претпрошлом вијеку
 и остала у густој тами
 пред сан чујем птице
 умјесто да сањам завичај
 отиснем се низ булеваре
 устрчим на Монмартр
 сјурим до Неве
 ношена мишљу о Пиаф и Марини
 док ми Брел шапуће
 а Борис премијешта облаке
 јер исти су
 исте гугутке исти мирис ријеке
 исто плаво небо с бијелим кумулусима
 исти хладњикави мај
 исти вируси исти свијет иста тишина
 изолација карантин полицијски час
 оставља звучно исти утисак
 тишина густа као страх
 као да су сви већ мртви
 да би остао жив
 кад те нападне нема
 прави се мртав
 прави се мртав
 прави се мртав
 остаје да се тако мртва пробудим
 оперем нашминкам намиришем
 обучем хаљину
 обујем ципеле с високим потпетицама
 и послужим себи вечеру на балкону
 с погледом на звјездано небо

ВРЕМЕНСКА МАШИНА ГОСПОЂЕ ГРАЦИЈЕ

Госпођа Грација Деледа
 и њен дечко Елијас Портолу
 јутрос су са Сардиније дошли у посјету
 иако је забрањено путовати
 у те неке ризичне земље
 неписмене заостале и сиромашне
 ето није далеко
 а ипак је путовање
 и други свијет
 да мало промјеном освјеже
 своју чудну везу
 да виде читаоца
 а и нигђе нису путовали већ читав вијек
 вријеме је
 баш прави тренутак
 послужујем слатко од латица ружа
 и хладну изворску воду
 на послужавнику из њиховог времена
 и правим се да не видим
 његов унезвјерен поглед
 којим тражи пучину
 нити њену смиреност аутора
 који измишља свијет
 и себе и њега и мене
 само сам сретна
 што у овој капсули
 између нас бљеште
 одсјаји августовског сунца

ЗМИЈА

Најбоље пишем кад ме нико ништа не пита
 кад сам присутна и одсутна у исто вријеме
 кад се гужвају око мене звукови и мириси
 кад ме има и нема
 кад свијест говори једно
 а подсвијест друго
 и спознам зашто сам у младости била
 каква сам била
 и сазнам зашто сам сад оваква
 и каква ћу тек бити
 све сазнам ослушкујући дамаре
 и ситне тектонске поремећаје
 јер одговори на стара питања
 падају по мени као прашина
 и сад их видим у слојевима пијеска
 у који тоне Кеопсово чудо
 а
 унутра је врт
 рајска башта
 која неким чудом преживљава наносе
 и недостатак кисеоника
 цвјета у мени и расте обиље
 кроз пукотине
 тек повремено
 измигољи
 љепотица
 змија

Драгана КРАГУЉ

Анегдоте из Ћачких клупа

Галића пси

Сваке друге суботе, нас пет дјечака, из Санице у којој смо становали и похађали осмогодишњу школу, путовали смо у родне Јелашиновце. Најтеже нам је било проћи поред Галића кућа гдје су нас, као по неком неписаном правилу, дочекивали и испраћали три огромна пса торњака. Распоредили би се у полукруг и накостијешени и искезених зуба, чекали наш долазак. Када бисмо се појавили, насрнули би на нас као мрки вуци. Збијени један до другог, бранили смо се камењем и штаповима. Они би режали, обијесно лајали, пратили нас стотињак метара, па би се вратили назад. Исто се понављало и нашим повратком у Саницу.

Једне недјеље јуришали смо на њих каменчићима, а они узмицали. Када смо остали празних шака, разјарени пси су се устремили на нас. Уплашени попут зечева, преживљавали смо мучне тренутке. Шта да радимо, питали смо се. Изненада, наш друг Милан се одвоји од нас, и низ точило, стрмо као кров од куће, поче да се плаже и котрља према Саничкој Ријеци. Својим бијегом привукао је псећу пажњу. Бијесно су потрчали за њим, па се зауставили изнад точила. Нас четворица искористили смо њихову непажњу, па се у широком луку спустили до подножја стране гдје нас је Милан че-

као. Објаснио нам је зашто је онако поступио.

- Размишљао сам како да се спасимо. Једини начин је био да заварам псе. И ето, моја замисао је уродила плодом. Вас сам спасио, али себе нисам могао.

- Како? – зачудисмо се ми.

- Ево како! Док сам се плазао и котрљао низ точило, поцијепало сам хлаче, а потом и стражњицу повриједио. Сва ми је изгребена, па чак и крвава.

Поплава

Током јесени 1960. године, неколико дана пљуштила је обилна киша. Набујали потоци и бујице слијевали су се у ријеке, а оне расле и излијевале из корита. За то вријеме ријека Саница поплавила је петину питоме саничке котлине. ПUTEВИ којима смо ишли у школу, били су закрче-

ни и поплавлени. По околним њивама пловили су керепи и чамци. У школу смо ишли заобилазним путем. С гуменим чизмама на ногама, журили смо излокваним макадамским путем до Јокића кућа, а онда кроз мочварну Махалу до друштвеног дома, па десно према школи. До школе и назад, током несношљиве поплаве, пјешачили смо преко двадесет километара. Ученици са Међеђег Брда и дупло више.

И тога дана, док смо се враћали из школе, киша је лила као из кабла. Склонили смо се под неку махалску надстрешницу, двадесетак метара од муслиманског гробља. Вријеме је пролазило, а киша никако да престане падати. Мокри и промрзли цвокотали смо од студени. Било је поплавлено и муслиманско гробље. Двојица људи жур-

но су избацивали воду из гробнице, али безуспјешно. Стално је била пуна воде. Од оближње џамије кренула је ценаза са око тридесетак људи. Мада мокри до коже, церемонију сахране обављали су по своме обичају. Када донесоше покојника до гробнице, хоџа рече двојци људи да престану са избацивањем воде, што они учинише. Послије кратког обреда, хоџа се обрати присутнима:

- Читав живот наш рахметли Хасе провео је на безводном терену. Молио је Алаха да му помогне да утоли жеђ и он му је помагао. Пресељењем на онај свит Алах му се смилвао и омогућио да му вјечна кућа прије усељења буде пуна воде. Молимо драгог Алаха да му још омогући да се у њој купа док год не зивне.

Кренула је ценаза са око тридесетак људи. Мада мокри до коже, церемонију сахране обављали су по своме обичају. Када донесоше покојника до гробнице, хоџа рече двојци људи да престану са избацивањем воде, што они учинише. Послије кратког обреда, хоџа се обрати присутнима:

- Читав живот наш рахметли Хасе провео је на безводном терену. Молио је Алаха да му помогне да утоли жеђ и он му је помагао. Пресељењем на онај свит Алах му се смилвао и омогућио да му вјечна кућа прије усељења буде пуна воде. Молимо драгог Алаха да му још омогући да се у њој купа док год не зивне.

Трампа

Литерарна секција Основне школе из Санице, на челу

са наставником српскохрватског језика, покренула је иницијативу за издавање ђачког листа „Ријеч младих горштака“. Приједлог литеарне секције једногласно су подржали и наставници и ученици школе. Након што је изабран Редакцијски одбор, ученици су истом достављали своје радове. Како сам се одраније, помало, бавио писањем, саставио сам двије пјесме и предао Редакцијском одбору. На моју радост, обе пјесме су оцијењене добром оцјеном и објављене у наредном броју поменутог ђачког листа.

Милан Кукољ, мој друг из Јелашиноваца, написао је неколико пјесама. Све су завршиле у корпи за смеће. Разочаран ради тога, срамежљиво ме је позвао на оближњи поток, како би ми нешто важно саопштио. Сјео је поред мене, па ме почео молити да му саставим једну пјесму коју би он потписао и предао Редакцијском одбору. Заузврат, дао би ми пет карамела.

- Ако пристајеш, нека то буде наша тајна?

- Пристајем! – рекао сам му.

Видно узбуђен, загрлио ме је, па ми тушнуо карамеле у руку.

Наш разговор чуо је Раде Бунић, звани „њушкало“ који се скривао у жбуну, недалеко од нас. Користећи стваралачко умијеће, написао сам сликовиту пјесму о жалосној врби. Милан се потписао и исту предао Редакцијском одбору. Пјесма је оцијењена високом оцјеном и објављена у ђачком листу.

На часу српскохрватског језика наставник прикрича Милану да се добро припреми, јер ће током сјутрашњег дана објаснити ученицима шта га је мотивисало да напише тако лијепу пјесму. Сљедећег дана Милан није дошао на наставу.

- Шта је са Миланом? – упита наставник.

Док су ученици слијегали раменима, огласи се Раде „њушкало“: - Наставниче, нека нам Драго објасни шта га је мотивисало да напише пјесму „Жалосна врба“.

- Шта Драго има с Милановом пјесмом?

- Има, наставниче! „Жалосна врба“ није Миланова него Драгина пјесма. Чуо сам их када су се о томе договарали. Драго му је саставио пјесму за пет карамела.

Наставник се забезекну, па на Драгином лицу заустави поглед: - Врућинићу, је ли истина то што Раде говори?

Ја промијених израз лица, поцрвених, па кроз ријетке зубе проциједих: - Јест, наставниче!

Наставник се загрцну, нешто промрси, па букну као пламен: - Срамота! Умјесто да се поносиш са својом пјесмом и чуваш је као икону, ти је трампиш за пет карамела!

Чувши шта се претходног дана догодило, Милан ме загрли, па ми шапну на уво: - Не брини, даћу ти још петнаест карамела!

Ја се зачудих, па га упитах одакле му толике карамеле.

- Дао ми трговац!

- Зашто?

- Прошао им рок трајања, па почеле буђавити.

Драго ВРУЋИНИЋ

СЕОСКА ПОЦУПКУША

Била једном једна поцупкуша, у једном, да се зна, потпланинском селцету која се и без дипломе претворила у „учитељицу“. Она је своју пажњу искључиво усмјеравала пре- ма младим момчићима, оним који су имали тек петнаест или шеснаест година. Такви радозналци ишли су познатој сеоској распуштеници, на обуку. Она их је учила најстаријем занату на свјету. Говорила им је: „Чуј, момче, полако, не срљај. Женску прво и прво требаш да наградиш каквом мило- штом, на примјер новцем, па тек онда лијепим разговором да би почео од загрљаја и пољубаца, еј?“

Име овакве „учитељице“ нико није изговарао. Она је преименована у „учитељицу“ младића-балаваца који би да се што прије домогну женских (како су они говорили) батакова, па нека иде како иде. И ишли су гузари на обуку, чак се нису ни стидјели својих поступака. Тај њихов непостојећи стид доћи ће касније на ред и то онда када буду имали дје- војке од угледа и љепоте. Али, радозналост је увијек јака, јача од ма каквих других закона.

Године су се низале, низале, „учитељица“ је старила, чак и оболијевала, али није докторима одлазила.

Нека буде све по вољи Бога, ако мора да умре, нека умре. Али, „прослав- љену учитељицу“ ни смрт није хтјела. Она је боловала, су- шила се, а лијек је тражила у травама и којекаквим бабским савјетима. Чак је одлазла врачарама на разговор и савјет.

Једне црне ноћи учитељици је на врата покуцао неко ког она није познала. Устала је са постеље, отворила врата, а онда се, након првих изговорених ријечи посјетиоца пред њеним вратима нашла у чуду. Пред њом је стајао господин лијепог физичког изгледа, лијепо одјевен: стасит и врло љубазан. Представио се „учитељици.“ Она је тог трена из- губила дах. Изненадила се свом некадашњем ученику. Господин је сазнао за њену болест, стрпао је „учитељицу“ у кола и напустио село. Касније, мјештани су сазнали да су остали без презрене жене, да је она само нестала, а онда се прича одмотавала, дужила и продужила, па су људи ов- акву „збиљу“ имали на длану. Велики варошки богаташ, кад је сазнао шта се све дешава са некадашњом „учитељицом“, само се смислио, узео је болесницу у кола и одвезао у болницу. Након тридесет и пет дана „учитељица“ се вратила из

болнице као препорођена. Чак јој се и боја лица про- мјенила. Сеоски трач је тих дана поново букнуо. Мјештани су махом причали о „учитељици“, а највише су се сјећали њеног блуда, свих оних глупости које су и њима тада одго- варале. Не може село без оговарања, не може, па да га на жар гурнеш. Све дође, па све и прође. Сада су села испражњена, опу- стјела су и у шуме урастају; како би преосталим мјештанима сада ваљало када би имали с ким да разговарају, баш онако како су се смијали и једни друге оговарали, а да се опет нико на никог није љутио. Ко ме сада да се смију, кога да узму на тапет, када је село остало без свог становништва? Преостали дио сеоског становништва све би дао када би могао да врати оно вријеме и оне људе којих више нема. Док су једни отпутовали у свијет, други су отишли под зе- мљу. Фали сада у нашим селима онај громки, слатки кикот, пошалице и допадљив смијех, она веселост која је потирала умор и све оно што је сеоског човјека снажило и обдр- жавало у његовом животу.

Василије КАРАН

Тајанствене поруке

Наши родитељи, наши некадашњи хероји, већ дуго више нису са нама. Нема њихове сигурне руке, нема рамена за плакање. Нема погледа који улива наду, ни топлих ријечи које лијече сваку тугу... Али, ја вјерујем да њихове душе и даље бдију над нама.

Моја мама је испраћена на вјечни починак у смирај једног тужног и кишног новембарског дана. Сутрадан, након сахране, у старој дворишној згради у којој су мама и тата заједно проводили дане, затекли смо се тетка Мара (татина старија сестра), моја сестра Савка и ја... Сјећали смо се тешких тренутака кроз које је мама пролазила у вријеме док је боловала. И не примјеђујући да наша прича полако прелази у неку врсту расправе, моја сестра и ја смо почели да тражимо кривце за нешто што нисмо могли да промијенимо... Сматрајући да сам у праву, покушао сам нешто гласније да сестру убиједим у то шта је свако од нас требало да уради.

У једном тренутку сам, из сусједне собе, иза отворених врата, чуо звукове који подсјећају на отварање и затварање ладица на витрини. Помислио сам да је неко остао у соби, а да га раније нисмо примијетили. Устао сам, ушао у собу, али ништа необично нисам примијетио. Никога није

било, а ладице су биле затворене. Заплакао сам и постидио се... Тад сам схватио да је мамина душа све вријеме била присутна у соби, да је све то чула и да је моју причу схватила као непотребну критику. Мама је тако хтјела да прекине нашу расправу и да заштити моју сестру. Било ми је јако жао због тога, извинио сам се и Савки и тетки Мари. Обећао сам да више никад нећу критиковати своју сестру. Мама је увијек била осјетљива према њој, често говорећи: Лако је вама двојици (мом брату Лазару и мени)... Савка је женско и њој је много теже у животу.

Мој тата нас је напустио у предвечерје једног позног љетњег дана, осам година након маминог одласка. Тад смо остали сами, као птице које су већ давно изашле из гнијезда. Сутрадан, након испраћаја на татино посљедње путовање, сједио сам у старој породичној кући. Са кревета на коме је тата проводио највише времена, блиједо сам гледао у прозор кроз који је он "погледао" да неко од нас дође...

У једном тренутку, на прозору се појавила мала птица која се тог прољећа излегла на тријему наше нове куће. Лебдјела је изнад прозора, лупкала крилима о стакло, као да је покушавала нешто да ми каже. Устао сам и пришао

прозору. У међувремену, птица је отишла са прозора, али се убрзо појавила на улазним вратима. И ту је лупкала крилима у стакло, покушавајући да се малим ногицама ослони на врата. Кад сам отворио врата, она је већ одлетјела и спустила се на стару крушку, поред бунара. Испод те крушке тата је често налазио хлада, кад год је имао времена да се одмори. Лежао би на старом капуту, склупчан као дијете, са рукама савијеним испод главе...

Птица је весело цвркулала, као да пјева најљепшу пјесму. Заплакао сам и несвјесно почео да разговарам са њом. Схватио сам да ми је она преносила татине тајанствене поруке...

Године пролазе, а ја и даље, веома често, сањам маму и тату. Кад сам много тужан, мамин благи поглед душу ми разгали, а кад ми је у животу тешко, татине ријечи ме утјеше говорећи да ће све то проћи и да и од тежег има теже... Мамина и татина душа су ту, међу нама, све виде и на различите начине, кроз снове и тајанственим порукама, покушавају да нам то докажу. Желе да нас утјеше, да нас охрабре и да заштите свакога од нас.

Стеван Р. СТЕВИЋ

Есеј

МОЋ АНАЛИТИЧКОГ РАСУЂИВАЊА

Највећи западни познавалац човјекове душе швајцарски филозоф Јунг својевремено је казао: “Човјек мора да се научи да се као корњача увуче у себе”. Везано с овим ваља указати да се никако овдје не преде и не испреда ријеч о оном плитком, егоистичном Хегеловом Ја, које је чвор замршених нагона, слијепо, и које само себе не разумије. Наравно, Јунг бистри, оштри, упира, циља ријеч

о могућем рјешењу проблема самоспознаје, и самосвијести. Сазнању да смо онакви какви управо јесмо, ко смо и, најзад, какви смо. Тако је то говорио овај великан имајући у самој сржи свог хоризонта сваког појединца е како бисмо постали бољи, племенитији, да будемо и останемо то што већ јесмо- то јесте, људи. „Човјек, како то гордо звучи“, некоћ рече Горки. Али, то је и позив,

и дужност. Могуће и усуд сваког човјека.

Дакле, човјек је биће које је дужно. На ваги правде, пред огледалом, суочен са самим собом, сучељен пред другим. А поносно стати испред себе, испред другог јесте изазовно. И часно. Међутим, стваралац стоји на већем, ватренијем искушењу. Јер да би остварио своју ијеју, да би јој удахнуо живот, он збиљу, ћуд објективног свијета, напосто мора довести до судара, сукоба са својим унутрашњим, психичким доживљавањем, самим тим и преживљавањем голе, увијек жестоке претпоставке стварног стања и свеколиких прилика. И, што је тај сукоб израженији, јаснији- што се више одвија и рефлектује у оном што се идентификује са оним унутра, отуда и снажније, експресивније дјело било кога ствараоца.

А пјесник мора да познаје друге готово колико и самог себе. Он мора да се саживи, да га боли, прогони било чија коб, да се радује, да трепери или да лудује са другим. Према томе пјевати или тумачити пјесме других, писати о њима, посве се смионо може рећи да је исто. А поетеса и критичар пјесме Мирјана то веома спонтано, ни мало усиљено, успјешно обавља. Њу ријеч опсједа. Она је љубавник ријечи. Посветити живот поезији значи бити вјечитом вртлогу личне

и колективне судбине. То сваки исконски пјесник носи на својим плећима. Одмора ни устукана нема. Из тога се не излази, ту се гори, изгара, ту се и у томе се и ликује. Слави тријунф говора нам тишином, муклом празнином. У томе драж, смисао битисања пјесника. Његовог бити Ту, Овдје и Сада- за свагда.

Ријеч је синоним за језик. Мишљење, и експресијаприја претходе језику. Али, само се кроз језик изражавају. Постају доступни чулима. Језик на познаје просторно- временску димензију. Не познаје међе, ни оно што је већ било, ни ово сада. Ни оно надолазеће- будуће. Он је у сваком трену. Зато сваки стих, пјесма, јато пјесама и јесу увијек и изнова, млади. Увијек пунокрвни. Љепотом, есенцијом живота задојени. А пјесник пјева и само тако живи и зна да је истински жив. А живјети с пјесмом и за њу значи уздићи се изнад колотечине, пуке игре свакодневице или, пак, учмалости.

Већ сам узгред натукнуо шта и како је говорити о- другом. Заправо, то је као говорити у инструмент. Инструмент који већ говори о себи, али ријечи у њему морају да пјевају, да из њихове ритмичности, музикалности ријечи затрепери пјесма. Јер, ријеч, у својој суштини, јесте нота, музика. Музика јесте ријеч. У сазвјежђу хармоничног почиње и траје поезија. И пјесник с њом.

А наша ауторка деценијама пјева. Такође, говори о другом. О њој говоре други. Све то, заједно и уједно је изворна снага, покретачка сила, мотив, смисао, најзад и циљ, мета ове

књиге. А именовала ју је неким чудним, несвакидашњим именом. Чудан. Помало загонетан, подражајан наслов: Благослов речи. Преко њега се тек тако, олако, не прелази. Не, јер он хоће да се позабави њиме. Да се (про)тумачи. Стога, понајприје: Благослов је својеврсна сложеница: благ и ословљен. Благо ословљен од неког трансцендантног, метафизичког бића; бића које је с друге стране од нас. Бестјелесног, суптилног бића. Оно, неке или нечему даје благослов. У овом случају благосиља ријеч- Ријеч постаје света. А она је света само онда када говори истину. Када је подударна са оним што именује. Када му приписује атрибуте. Својства која га оличавају. Значи, ријеч постаје име, тотално идентификовано с (ис) казов. Таква ријеч је истинита. Она је моћна. Удара као маљем. Обара с ногу Али, истовремено и усхићује. Продуховљује. Јер је снажна, и пошто је таква- она је истодобно и блага. А благод је изнад силе. Ту почива незајамљива, просвијетљена моћ ријечи. Ненадмашна љепота поезије. Према томе: постоји истина, постоји биће поезије.

Тако, управо тако говори ова поетеса. Она, и други о њој. Она и они- барјактари, лучоноше ријечи, истине, љепоте поезије. Такође и хозмополитских порука, хуманистичких кодекса и начела. Темела на коме би се требао изградити један човјечнији, сношљивији свијет човјековог (пре)бивања. То је оно што само изрони, манифестује се и исија из свих приказа који се угнијездише у

овој несвакидашњој књизи. Остаје јасно да је све оно што је у њој изњедрено тематски везано за посљедње деценије прохујалог и овог тек насталог миленијума. Тешко, неко суморно, безвољно доба. Мучно. То свједочи, искрено говори суштина ове књиге. Очито, у праву су савремени мислиоци, критичари овог времена, савременог свијета: По њима данашња цивилизација пролази кроз најмрачнији период кроз који је икад прошло човјечанство. Јесте. Али, пјесник се не предаје. Он не познаје пораз. Не умије да моли. Да клечи на кољенима. Он не признаје ништа што није људско. Што није човјеково. Пјесник заговара, он је говорник, гласник, вјесник добра. Поборник, брат човјеков. Он негира крах. Чак ни онда када га обузме бол. Туга. Никада, јер их истресе из себе, и јер их преобрати у пјев Тиме се пјесник брани. И ника се не одриче. Не пориче. Никада јер је непрестано у стању дрхтаја, транс. Сна о срећи. И ово поручује ова књига. Заправо, рече Мирјана. Рекоше други о њој. И, у име захвалности, из дивљења, пјесме јој посветише.

И, најзад, знан да моја немушта, мајушна, помало збуњена, опчињена ријеч није могла да докучи, да загрли све оно што се проткало, прожело у овом дјелу Није, али кушао сам. Покушао. И то је већ Нешто. Јесте, јер чудесна је моћ аналитичког расуђивања. Још ми остаје само да је поздравим.

У Доњим Вијачанима,

29. 01. 2020. године

Душко Ж. ПОПОВИЋ

ИЗВЛАЧЕЊЕ НИЈАНСИ СМИСЛА

(Др Милован Гочманац: „Фантазмична емфаза песништва
завичајности“)

Да не волим поетску реч,
шта бих све рекао овоме свету.

Светозар Савковић

Књижевна дела настају и добијају облик књиге а потом, очекују своју рецепцију у критици. Актуелна књижевна критика доста тога објављеног „превиди“, просто не „подржи“ улазак бројних нових књига у одаје књижевног времена, за шта и нађе оправдање. Једно од њих је и непостојање мотива за такву врсту књижевног делања. О томе се може расправљати без правог закључка. Просто речено, нека књижевна остварења, посебно она објављена ван књижевних центара, имају или немају среће у критичком дочитавању, у отварању оних описних али и загонетних места у делу.

Читање са остављањем трага о мишљењу јесте ново „истраживање могућности језика“, како је записао Мајкл Роберте.¹ Тај траг се може сматрати критичким освртом, а његово сабирање студијом о делу одређених аутора. Мало је у нашој књижевности тако упорних читача и тумача укупног дела неког аутора, (особито оних скрајнутих који језички тихују), као што је др Милован Гочманац.² Он од прве своје књиге критика

настоји да из сваке записане речи „извуче нову нијансу смисла“ (Миодраг Павловић). У том науму читалац пред собом има књиге о којима др Гочманац пише и књигу у којој своје мишљење представља. Дела сведена у један другачији сублимни језик доносе читаоцу приказ талента, вештине и књижевног образовања актера који су везали своје мишљење за писану реч.

Пред нама је нова књига др Милована Гочманца, „Фантазмична емфаза песништва завичајности“,³ књига – студија о књижевном делу Светозара Савковића.⁴ Гочманац, између осталог каже: „Књижевно стваралаштво Светозара Савковића обилује метафорском емфазом песничке слике, реторском стилском елоквенцијом завичајног обиља мотива који су га даривали стилском и естетском оригиналношћу.“ Добро је уочио наш критичар да се овде очитује једно приказане и заносно емоционално изражавање завичајности и љубави према природи и људима.

„Као и Десанка Максимовић, тако и Све-

тозар Савковић, у мотивима река, користе књижевни стил народног израза и, користећи песнички језик једноставности, прилагођава свој песнички израз васпитним одликама естетским и стилским одликама својих песничких особености. Светозар Савковић приступа версификацији са више заједљивости и сатиричних особина мотива, јер казује истине о угрожености природе од људског нехата у брзоплетости у којој протиче убрзани темпо живота на планети Земљи.“

И овом књигом је остварен дијалог између писца и критичара па читалац има утисак да је ово, смислом и порукама, изведеним и цитатним, ново заједничко дело. Писцу чије је дело тумачено импонују ста-

вови др Гочманца који је на најбољи начин успео да скрене добру пажњу на стваралачки учин, овде, Светозара Савковића. Он га открива као песника са којим ће се и сам тек упознавати и разменити дијалог на тему, ко сада говори из мене? Ја или поезија.

Нема писаца, особито песника, који у великој искрености не би могао да каже, после на-писане песме „нисам сасвим то хтео да кажем. Иако о свом чину мисли да је вољно изражавање, песник зна да се оно догађа тек када га понесе струја стварања, а стварање никад није потпуно у нашој власти, силе које смо ставили у покрет нису такве да их можемо до краја контролисати.“⁵ У стваралачко дело се увек упетља и онај „неко у нама“.

Сада, када су књиге Савковића условно одсутне од њега самог, живе свој живот, др Гочманац их прихвата и у сабраном издању мишљења враћа свом аутору као одјек на написано. Кад наш критичар сумира тумачено дело види како „онеобичава свакодневни говор, и чини га богатим мудрим народним изразима, којима полушаљивим и полусатиричним тоновима казује истине примерене лирским врстама родољубиве и социјалне поезије, такође и љубавне, а непрекидно, са ироничном љутњом, антиратне. Песник се залаже за радост рада и породичног и, међуљудског уопште, дружења.“

Нажалост све је ово могуће остварити само у литератури коју опет, „нападају“ теме из сурове друштвене реалности. Није то промакло ни овим

писцима да се на њих критички осврну. Пратећи њихову линију чињеница долазимо до уједињених функција стваралаштва. Дух језика и писма омогућио је и афирмативан, али не и коначан однос у тумачењу, тим пре што ће ова књига о књигама постаћи и неке друге критичаре да се упусте у њихово дочитавање.

Ова студија се чита са ланганим уживљавањем у текст, који процесом тумачења подиже комуникацију на виши ниво саморазумљивости. Др Гочманац чита песму, по песму, књигу по књигу, налази у њима детаље које може увезати са његовим научним схватањем критике уједно и примерима из поетике песника ранијег периода у чијим погледима додирне тачке, и поред своје самосвојности, има и поезија Светора Савковића. „Темељном, едукативном анализом и посвећенички уроњен у књиге које анализира, др Милован Гочманац је у своју критичку мисао унео и велико знање и креативни материјал.“⁶ Делује, док читам ову књигу, као да читам нове погледе али и обнављамо некад научено градиво из поетске српске баштине, у коју Гочманац разложно уводи и дело о коме промишља.

Када се критичар „опусти“ од стручних анализа он трага за сентенциозним детаљима у књигама Савковића, свдећи њихову разноврсну мисаону поруку на истину. Каже: „Песник се бори за истину у поезији и животу, истину у међуљудској комуникацији, за љубав према природи, једнаку љубав према поезији и људима.“ Нема тог зида који

истина не може прескочити. „Истина је грађанин неба и једина седи као гост за столом с Боговима“, записао је Бакхилид.

Завидна је пажња поклоњена читању и тумачењу изнетом у овој књизи која има подстицајну снагу и елементе нове књижевне подршке нашем угледном песнику. Естетско искуство то потврђује кроз дугогодишњи педагошки рад нашег критичара чија сазнајна чулност контаката са књижевним делом бројних писаца постаје све препознатљивија. Он и сам, тај круг критичке пажње упорно проширује, остајући доследан ле-поти језика и носећи се са добром снагом сваке записане речи.

Да закључим: једра мисаоност у структури тумачене поетике флуид је унутрашњих појава које говоре језиком песника и сада језиком критичара који је његовом делу посветио пажњу.

Милијан ДЕСПОТОВИЋ
У Субјелграду,
20. септембра 2022.

1) Енглески песник и критичар модерне поезије.

2) Др Милован Гочманац (Велика Врбница, код Крушевца, 1941), пише савремену и хаику поезију, прозу, есеје, књижевну критику и студије. Објавио 47 књига. Живи у Крушевцу и Великој Врбници.

3) Др Милован Гочманац: „Фантазмична емфаза песништва завичајности“, Свитац, Пожега, 2022.

4) Светозар Савковић (Кремна, код бањалучког Прњавора, 1955, пише поезију, прозу и књижевну критику. Објавио девет књига, живи у Буковцу, подно Фрушке Горе.)

5) Миодраг Павловић: „Рокови поезије“, СКЗ, Београд, 1958, стр. 104.

6) Верица Тадић: „Продужење процеса дочитавања“, из говора књизи критика Др Милована Гочманца „Књижевно дело Ђоке Стојичића“, Свитац, Пожега, 2016, стр. 421.

Биоенергија

НАРУШЕНА ЕНЕРГЕТСКА РАВНОТЕЖЕ

-Узроци прекомјерне тјелесне тежине-

Док се поједине земље афричког континента боре за сопствени живот због дефицита хране, многи становници западних земаља, па и код нас, гуше се у прекомјерној тјелесној тежини.

Још давне 1984. године, када сам се почео бавити биоенергијом, много људи ми се обратило за помоћ да се ослободе вишка килограма. Гојазност или вишак тјелесне тешине савремена медицина третира као дијагнозу под називом *adipositas*, а ја сам је категорисао као нарушену енергетску равнотежу различитим факторима, а које ћу поменути касније. Ову, као и друге болести описао сам и у својој књизи «Биоенергија пот до здравја» на словеначком језику издатај 1989. године. Гојазност, која многима смета, није само естетски, већ и проблем општег здравственог стања организма. Под појмом гојазност подразумијевамо вишак тјелесне тежине у односу на физички изглед човјека сразмјерно висини.

Када говоримо о гојазности или склоности дебљању требамо прије свега детектовати узрок, гдје је дошло до нарушене енергетске равнотеже пацијента усљед различитих стресова, преоптерећеност пословима, неспоразумима

који су постали свакодневница нашег живљења. Енергетским поремећајем долази до слабљења функција у самом систему жлијезда са унутрашњим лучењем, код хипофизе и тироидне жлијезде, а што доводи до органских узрока, дакле поремећаја који настају у самом физичком тијелу. Уношење хране у великим количинама, уживање у калоричним јелима, конзумирању алкохолних пића, продуженом спавању, недовољно кретање, избјегавање пјешачења и све чешћа возња аутомобилом на кратке релације, које се могу замијенити пјешачењем, немаран начин живота уопште, фактори су који доводе до прекомјерне тјелесне тежине. Посебно забрињава то да су дјеца од раног школског узраста прекомјерно гојазна, конзумирају нездраву храну, доста времена проводе пред рачунаром и мобилним телефоном и изложени су додатном ризику од техничког фактора зрачења и опасности од оболијевања. Све су то узрочници, који доводе до нарушавања животне енергије. Симптоми који се најчешће јављају јесу посљедица гојазности и предуслов за многа обољења: отежано, прије свега кратко дисање, поготово код послова попраћених напором, напор

који настаје дужим стајањем и долази до болова у кољенима и листовима ногу, прекомјерно знојење.“

Разне дијете и препарати често се не покажу као дјелотворни у рјешавању овог проблема. Да се ослободе вишка килограма, здравље и естетски изглед поправе, жеља је свих оних који су увидјели помоћ у биотерапији као једној од могућих метода у скидању тјелесне тежине. Код третираних пацијената биоенергијом долазило је до видног смањења тјелесне тежине већ послије првог третмана. Код таквих пацијената неуро-вегетативни систем се стабилизирао, дошло је до побољшања метаболичких процеса у организму, смањила се жеља за прекомјерним узимењем хране, а што се одразило на јачање самопоуздања и побољшање расположења третираних, а све у циљу успостављања енергетске равнотеже.

На основу великог броја задовољних пацијената који су се ријешили вишка килограма након третмана, биоенергија се показала као веома дјелотворна у лијечењу гојазности, а посебно када је примјењивана у комбинацији са промјеном животних навика и увођењем здравог начина живота.

Биоенергетичар
Вито Бојковац

Уз 60-годишњицу књижевног рада Ранка Павловића

ПРОМОЦИЈА ИЗАБРАНИХ ДЈЕЛА У ДОБОЈУ

У Добоју, граду у коме је Ранко Павловић 1963. године објавио прву поетску збирку „Немирсна“ у библиотеци „Паралеле“ (када и Ранко Прерадовић збирку „Свитања“) 16. марта је ове године у одличној организацији Народне библиотеке, одржана промоција његових *Изабраних дјела* у 14 томова, објављених прошле године у издању новосадског „Прометеја“ и бањалучке „Бесједе“. Ваља нагласити да је ријеч о ријетком издавачком подухвату поготово што ни једном писцу прије Павловића није пошло за руком да за живота дочека појаву оволиког броја наслова у изабраним дјелима, јер четрнаест књига заиста је, без сумње чињеница за дивљење.

Директорица Библиотеке Вукосава Софренић срдечно је поздравила учеснике промоције и публику, књижевница Јованка Стојчиновић Николић надахнуто, свеобухватно и језгровито говорила је о Павловићевом стваралаштву, Ивана Букејловић присно је водилавече, а мала деветогодишња Викторија приредила је аутору лијепо изненађење изванредно одрецитовавши једну његову пјесму задјецу, што је публика бурним аплаузом поздравила.

Пријатна атмосфера имного позитивне енергије, основна су обиљежја овог сусрета писца са својом читалачком публиком.

Пространа сала која у назнакама има облик амфитеатра, у буквалном смислу ријечи, била је претијесна за све који су жељели да присуствују промоцији. Иако су стално доношене нове столице, било је доста и оних који су морали да стоје. Због такве публике треба, како показује и овај примјер, чешће приређивати сусрете писаца и читалаца!

Сл.С.

ЕПИСТОЛЕ ПРИЈАТЉСТВА

(Пјеснички помен Десанки Максимовић - /1898-1993-
2023/ и за пет деценија мог стварања.)

Књига у припреми с насловом: "Од смрти јача".

УМНОЖИ СЕ СТРАХ

Мјесец и ја гладни
Вечерамо касно
Пола труле воћке

На Козари вече
Изазива попце
Сјајем мјесечине

Грана ниске крушке
Непомичном сјенком
Шица ме из пушке

Умножава страх
Сјен, без главе мушке,
Продире у срце

У БАЊА ЛУЦИ, 1969.

Окупила нас је из рушевног града
с вјером да невоље буду и прођу
Загледала нам се у лица млада
и погледом привијала на груди.

Изградиће се куће изнова, људи.
Главе горе, тужни песници!
И зграде, тргови вољеног града
обновиће се, ако постоји нада.

Духовни, Десанка, уздиже мост
тим топлим ријечима, међу нама
Убрзо, ја написах пјесму Гост
која је преведена и у књигама.

ЗАГРЉАЈ 1985.

У земљи Индији у граду Калкути
(док шкрипе ноћне рикше
и шуште свилени скути)
најамни радници -словослагачи-
(за далеке лондонске газде)
нехотице начинише белај:
пјесмуљак мој - Летеће зрно -
(из младе пјесничке бразде),
обгрлише с пјесме дуже двије
оловним слогом Десанки под грло

Загрљај њен, из Несврстане Југе
Уз одабране пјесникиње друге,
(носим у себи ко најљепши знак)

ОКРИЛАТИХ У ЧАСОПИСУ „SKYLARK“

(цвркутом гласне „Пољске шеве“)

У земљи гдје лију монсунске кише,
Језиком свјетлости, у љубав расути
умјетници-жене, брује по Калкути,
гдје Тагорин стих читају
највише!

ЛИФТ

Лирика је као живот
Узноси лепо до неба
Изискује упоран рад
пуно стрпљења треба

Лепо изгледа „Титаник“
и (н)ово насеље Борик...
данас сам са вама весела...
Кафу пристави у ибрик

Ми смо на задњем спрату
под руку водимо Десанку
узаним ходником, уз стубе
пажљиво, као некад, мајку

Зар зграда попут оног брода
гламурозна, лепа, нема лифт...
Идемо назад... Ломљива нога
не да... да је види ваша соба.

ЗГУСНУТА У РИЈЕЧИ

(Код мајчиног гроба)

Не, није хтјела да ме тјеши
код још свјеже хумке
Десанка, згуснута у ријечи
Говорила је умно, благо
о губицима
црнини, дјечи
и четересници...
А највише о болу који се не лијечи

„ ... наш живот, дете,
не може цео бити бајка.
Ја се још прекоравам
и страшно кајем
што не постадох мајка...

Ево ме... самујем попут свеца
увидевши прекасно тај грех, дашто!
Којекуда и којекада га чиних
у заносу пролазне младости...
Верујем да ни Бог сам не зна зашто...
... у вечност расуте песме
МОЈА су једина ДЕЦА!"

С душом у грчу, на рубу плача,
(збуњена изливом
толике искрености),
први пут на гробу не зајецах, мајко!
Просто занијемих Десанки ближа,
и у цигли трен, од смрти јача!

СВОЈА

„Своја си...“
Хвали ме гласно
читајући у Друштву
„Прамен стрела“..

„Најлепше је
кад те могу препознати
између толико
других песника.

Баш лепо.. своја си!
Настави... то бих хтела!"

Нису то били савјети ни верси
из првих списатељских дана
У школи их понављах дјечи
док причамо, након читања.

За крај, цитирам Десанку,
с љубављу, из поштовања:
„Песме су за болести лек!
За свачију душу – храна!"